

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅԿԱԿՐԱՆ

ՄԱՐԿՆԵՐ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅԿԱԿՐԱՆ
ԿՐԹԱԲԵՐՈՒՄ, ԵԿԵԼԵՍԻԱԿԱՆ
ԿՐԹԱԲԵՐՈՒՄ, ԵԿԵԼԵՍԻԱԿԱՆ

Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսն ընդունեց «Հայրապետական կրթաթոշակին» արժանացած երեք ուսանողներին

Փետրվարի 9-ին Մայր Աթոռ Սբ Եջմիածնում Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Բ Շարապուհյան Պատրիարք եւ Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների երեք ուսանողների՝ Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ուսանող Երվանդ Մկրտչյանին, Թատրոնի եւ Կինոյի պետական ինստիտուտի ուսանողուհի Անի Գինոսյանին եւ Երեւանի Մխիթար Հերացու անվան պետական բժշկական համալսարանի ուսանողուհի Անի Երեմյանին, ովքեր ուսման ընթացքում ցուցաբերած իրենց բարձր առաջադիմության համար օրեր առաջ արժանացել էին Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսի կողմից սահմանված «Հայրապետական կրթաթոշակին»:

Առաջադիմությամբ աչքի ընկնող ուսանողներին խրախուսելու նախաձեռնությունը Հայ Եկեղեցու եւ ՀՀ կրթության ու գիտության նախարարության միջեւ ձեռագրված արդյունավետ համագործակցության հերթական քայլերից է:

Հանդիպմանը Մայր Աթոռի ջրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի փոխնախարար Գարեգին Բարեղա Համբարձումյանն Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսին ներկայացրեց կրթաթոշակակիրներին: Այնուհետեւ իրենց սրտի ու երախտագիտության խոսքն ասացին ուսանողները՝ միաժամանակ Նորին Սրբությանը վստահեցնելով, որ Հայ Եկեղեցու հոգատար վերաբերմունքը պարտավորեցնող է եւ առավել է նպաստելու իրենց ուսումնառությանը:

Այնուհետեւ երիտասարդներին իր օրինության ու գնահատանքի խոսքը բերեց Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսը՝ փոխանցելով «Հայրապետական կրթաթոշակը»: Նորին Սրբությունն ուրախությամբ ողջունեց կրթության ոլորտում առաջադիմություն ցուցաբերած սաներին եւ վստահությամբ նշեց, որ լիափույս է՝ մրցանակակիր լինելը, լավագույն ուսանողի պատիվը կրելը պիտի քաջալերանք լինեն, որպեսզի նրանք նույն ջանասիրությամբ շարունակեն գիտելիք ամբարել եւ իրենց մասնագիտական հմտություններով հետագայում մեծ օգտակարություն բերեն հանրությանը: Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսը նկատեց, որ այցը Մայր Աթոռ առիթ կհանդիսանա գեղեցիկ անդրադարձում կատարելու իրենց անձեռնին ու նպատակներին եւ կծառայի կամքի առավել զորացմանը՝ հնարավորություն ընձեռելով նաեւ հաղորդ դառնալու մեր պատուության փառավոր անցյալին:

Զրույցի ընթացքում անդրադարձ եղավ նաեւ Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի ու ՀՀ տարբեր կրթական հաստատությունների միջեւ ձեւավորված սերտ կապերին եւ համատեղ ձեռնարկներին, որոնք դրական ներդրածություն են ունենում ուսանողության ոգու եւ նկարագրի կերտման պատասխանատու առաքելության վրա:

Հանդիպմանը ներկա էր Մայր Աթոռի հոգեւոր-կրթական հաստատությունների վերատեսուչ, Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Գեւորգ Եպս Սարգսյանը:

Պարզեւաբաշխություն Սրբոց Ղեւոնդյանց տոնի առիթով

«Մտք եմ տալիս Աստծուն, որ այսօրվա մեր եկեղեցական դասը գոհունակության առիթ է ընձեռում մեզ՝ իր ծառայանկիրներով, իր գլխավոր գործունեությամբ եւ կյանքով»

Գարեգին Բ Կաթողիկոս

Փետրվարի 10-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սբ Եկեղեցին տոնեց Սրբոց Ղեւոնդյանց քահանաների տոնը: Այս առիթով Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի հանդիսությունների դահլիճում, բարձր նախագահությամբ Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Բ Շարապուհյան Պատրիարք եւ Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսի, տեղի ունեցավ Յայտ Եկեղեցու թեմերում եւ կառույցներում սպասավորող քահանաների պարզեւաբաշխման հանդիսավոր արարողություն:

Սրբոց Ղեւոնդյանց տոնի ոգեկոչման կապակցությամբ հոգեւոր դասին ողջունեց Շիրակի թեմի առաջնորդ Միքայել Եպս Աջապահյանը: Ընդհավորելով քահանայից ողջ դասին՝ Միքայել սրբազանը մասնավորաբար ընդգծեց նրանց բերած արդյունաշատ ծառայության կարեւորությունը Հայ Եկեղեցու կյանքում: Սրբազան հայրը մեծ ուրախությամբ փաստեց նաեւ այն պարագան, որ հավաքին մեկտեղված է Հայ Եկեղեցու աշխարհապիլոս տարբեր թեմերից Մայր Աթոռ ժամանած շուրջ 240 քահանա:

Այնուհետեւ տեղի ունեցավ պարզեւաբաշխությունը: Ծաղկյա փիղոկ կրելու իրավունք ստացան Մայր Աթոռ Ս. Եջմիածնից Աղամ քահանայից, Մարտիրոսյան, Կենտրոնական Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակությունից՝ Նորայր քահանայից, Թադեոս քահանայից, Հայաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմից՝ Հակոբ քահանայից, Սարգսյան, Պողոս քահանայից, Թադեոս քահանայից, Տեր-Ստեփանյան, Թադեոս քահանայից, Տիրան քահանայից, Գառնիկ քահանայից, Լուսինյան, Սարգիս քահանայից, Մաղաքիա քահանայից, Օհանյան, Գեւորգ քահանայից:

Լանջախաչ կրելու իրավունք ստացան Մայր Աթոռ Ս. Եջմիածնից Արմեն քահանայից, Միրզայան եւ Ոսկան քահանայից, Հայկունյան, Արարատյան հայրապետական թեմից՝ Դավիթ քահանայից, Սահակյան, Ռուսաստանի եւ Նոր

Նախիջեւանի թեմից՝ Գրիգոր քահանայից: Բեկվագարյանը եւ Ներսես քահանայից:

Հավարտ հայրապետական պարզեւաբաշխությունների՝ իր գնահատանքի եւ օրինության խոսքով հանդես եկավ Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսը՝ շնորհավորելով Մայր Աթոռ ժամանած քահանա հայրերին՝ գոհաբանական աղոթք բարձրացնելով առ Աստված՝ եկեղեցական անդաստանում հոգեւորականաց մեղրած ջանքերն արդյունավորելու համար:

«Ցանկանում եմ առաջին հերթին գնահատանքի մեր խոսքը բերել քահանայից դասին, ովքեր նվիրում եւ հանձնառությամբ իրենց ծառայությունն են մատուցում եկեղեցական անդաստանում եւ ամեն կերպ ջանում բավարարել հոգեւոր պահանջները հավատավոր մեր զավակների: Մենք գիտենք, որ բազում դժվարությունների առջեւ է մեր Սուրբ Եկեղեցին, տակավին կան շատ խնդիրներ, որոնք հաղթահարված չեն, տակավին կան շատ քաջեր, որոնք խոչընդոտում են լիարժեքորեն արդյունավորելու մեր առաքելությունը մեր ժողովրդի կյանքից ներս: Բայց, փառք Աստծու, այս տարիների ընթացքում ունեցել ենք բավականին առաջընթաց: Առավել ուրախալի է, որ համայնքում է եկեղեցականաց դասը: Եթե 2000 թ. մենք ունեինք ընդամենը 70-80 քահանա, ապա այսօր 240-ից ավելի եկեղեցականներ միայն համախմբվել են Մայր Աթոռ Սբ Եջմիածնում: Փառք երբ տալիս Աստծուն, որ ամեն տարի նոր սպասավորներ են գալիս համայնքում մեր եկեղեցականաց շարքերը»:

Ամենայն Յայտ Կաթողիկոսի իր խոսքում անդրադարձավ նաեւ հոգեւորականի կերպարին. «Ղեւոնդյանց քահանայից տոնը գեղեցիկ առիթ է, որպեսզի մեկ անգամ ես անդրադարձ

կատարենք մեր կոչմանը, մեր առաքելությանը, քննենք մեր անձերը եւ տեսնենք, թե մենք իրապես կանգնած ենք այն ուղու, այն ճանապարհի վրա, որ մեզ համար գծել են մեր հայրերը՝ Ղեւոնդյանց քահանայից: Անշուշտ, շնորհընկալ եկեղեցականաց դասը գերծ չէ նաեւ մարդկային տկարություններից, մեղանքներից, բայց քանի որ մեծ պատասխանատվություն կա ծանրացած մեր ուսերի վրա, ուստի մշտապես պիտի ընկնենք մեր անձերը, մշտապես անդրադառնանք մեր ընթացքին: Եվ եթե տեսնում ենք թեւոթյուններ, ապա անմիջապես նախաձեռնվողորեն ձեռնամուխ պիտի լինենք այդ թերությունների վերացմանը:

Շարունակությունը՝ էջ 3

Քահանայական ձեռնադրություն Սրբոց Ղեկնողյանց քահանաների տոնի առիթով

Փետրվարի 10-ին՝ Սրբոց Ղեկնողյանց քահանաների տոնին, հանդիսապետությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրիելի Բ Շայրազույն Պատրիարքը և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Մայր տաճարում մատուցվեց սրբազան Պատարագ, որի ընթացքում կատարվեց նաև քահանայական ձեռնադրություն:

Պատարագին էր Մայր Աթոռի Եկեղեցական հայեցակարգային հարցերի գրասենյակի տնօրեն Բագրատ եպս Գալստյանը, որի ձեռնաքահանայական ձեռնադրություն է օծում ստացավ Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի ութ միաբան ավարկազ:

Պատարագի ընթացքում Բագրատ սրբազան քահանայության կողմից նորընծաներին՝ սրբալույս մյուռնով օծելով նրանց ճակատներն ու ձեռքերը և շնորհելով հոգեւոր նոր աւուրներ: Թորոգում սրկ. Սաղաթեյանը վերապահեց Ղեկնող քահանա, Հովհաննէս սրկ. Կալապետյանը՝ Մկրտիչ քահանա, Դավիթ սրկ. Զեփնեզյան՝ Թեոփիլ քահանա, Վահէ սրկ.

ընում, բանալ աչքերը, բացել ականջները և առաջնորդներ լինել իրենց վստահված բանավոր հոտի կյանքում: Այսօր, վստահ եմ, որ ցնծում է ոչ միայն երկրում ապրող Հիկնողյալ Եկեղեցին, այլև երկնքում բոլր կազմած, շուրջպար բռնած Հայոթանական Եկեղեցին: Եվ այս զգացումներն են իմ սնքի մէջ այս քանի օրին՝ հոգեւոր պատրաստություն խնրելով Տիրոջից, որ անարժան ձեռքով կատարված այս ձեռնադրությունը եւ օծումը՝ արժանավոր դարձնեն մեր Հատ սիրելի քահանա հայրերին»:

Խոսքն ուղղելով նորաձեռնադրյալ իր հոգեւոր զավակներին՝ Բագրատ սրբազանը պատգամեց. «Սիրելի՛ քահանա հայրեր, մեր ձեռք այսօր կոչեցին՝ ձեռնադրելով եւ օծելով Տիրոջ ազուր եւ անդաստանի մէջ լինելու կոյրերին լույս պարզեւոր, իսկական մէջ մաքուր ղուրս բերող այդ բանտից, հստակապէս կամավորապէս կուրացածների առաջնորդող դեպի ճշմարտություն: Լինելու եւ մալու հավատարիմ զավակներ Ամենայն Հայոց Հայրապետի, լինելու եւ մալու հավատարիմ ծառաներ Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի եւ Սբ Եկեղեցու, լինելու եւ հավատարմութեամբ ծառայելու մեր երբայրությանը, լինելու ամենախոնարհի, ամենացածր, ամենահամբերող, ամենասիրող սասիճանի վրա, երբ ձեռք կմկնեք մեր ժողովրդի կյանքում Աստծո ներկայությունը վկայելու համար: Չվախենաք ոչնչից, չբաշվեք ոչնչից, չամաչեք այն լծից, որ առել եք մեր ուսերին, քարոզեցեք Նոր մասին ամեն օր, ամեն ժամ՝ կիրի փողոցում, կիրի եկեղեցում, կիրի որեւէ այլ վայրում. չտռուկաք այդ մասին: Չմիայնաւովեք աշխարհի հետ, այլ մշտապէս այսօրվա խորհուրդը ձեր սնքի մէջ ունենալով՝ ապրեցեք Ղեկնողյանց նահատակների առաջնորդությամբ եւ Սուրբ Հոգու վառող կրակով, լինելու իրապէս քահանաներ, ինչպէս

ենգիբարյանը՝ Մուշէ քահանա, Գաբիէ սրկ. Նարայանը՝ Մանասէ քահանա, Արամայիս սրկ. Թախմազյանը՝ Թադէ քահանա, Ֆրոնկզէ սրկ. Հովհաննիսյանը՝ Օվսէ քահանա, Արամ սրկ. Գասպարյանը՝ Մատաթիա քահանա: Հաւարտ ձեռնադրության արարողության՝ նորընծա քահանաներն իրենց անդրանիկ օրհնությունը փոխանցեցին ներկայից:

Այնուհետեւ ձեռնադրող սրբազանը քարոզեց տոնի եւ ձեռնադրության խորհրդի մասին. «Խնդրում ենք քարեխոսությունը Ղեկնողյանց մեր նահատակ հայրերի, սրբերու ժամանակ հայցում ենք նրանց առաջնորդող ներկայությունը մեր կյանքում: Այսօր մեր Սուրբ Եկեղեցու մեծագույն տոնէրից է՝ նահատակության եւ հաղթանակի վկայության տոնէրից մեկը: Այսօր պատմության մէջ ամփոփված եւ վերջացած իրադարձությունն է, այն Հայրապետական եւ Հայրապետական եւ այնքան ժամանակ, որքան այս երկրի վրա գոյություն է ունենալու Տիրոջ Սբ Եկեղեցին: Այն լցվելու եւ առատաւալու եւ աստվածային շնորհներով, բաշխվելու են այս Սբ Եկեղեցուց Տիրոջ ամեն անգամվա գոհաբերվող եւ հաղթանակ պարգեւող մարմինն ու արյունը, առատաւալու եւ իր կյանքը նորադարձ քրիստոնյաներով, վկայելու եւ իր խորհուրդի մարգարէական ու աստվածային ճշմարտության մասին, մեկնելու եւ հեռավոր վայրեր՝ դաշտեր ու երկրներ՝ առաքելական անհոգնությամբ տարածելու Տիրոջ կենսատու խոսքը»:

Պատարագի սրբազան մասնավորապէս անորդարձավ կատարված ձեռնադրությանը. «Այսօր մեր Եկեղեցու կյանքում ութ նոր քահանա հայրերը մարգարէութեամբ, առաքելական ուսուցմամբ, արքայական պատվով եւ Ղեկնողից նահատակության բարձրագույն գիտակցումով այս սուրբ իտրանի վրա ունեցին անուշ եւ ուսուցանել, ուխտեցին կոչվել այնտեղ, որտեղ Սբ Հոգին կկանչի, ուխտեցին բժշկություն կատարել մեր ժողովրդի կյանքում,

կլինի որեւէ այլ վայրում. չտռուկաք այդ մասին: Չմիայնաւովեք աշխարհի հետ, այլ մշտապէս այսօրվա խորհուրդը ձեր սնքի մէջ ունենալով՝ ապրեցեք Ղեկնողյանց նահատակների առաջնորդությամբ եւ Սուրբ Հոգու վառող կրակով, լինելու իրապէս քահանաներ, ինչպէս

մեր հայրերից հոտորով Անձեւացին եւ ասում, «լինելու Աստծու բերանը ժողովրդի համար եւ ժողովրդի բերանը՝ Աստծո համար»:

Սրբազանը նաեւ տոնի առիթով շնորհավորեց Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ հոգեւորականաց ողջ դասին՝ մաղթելով Հայրապետական պատրաստութեամբ եւ ամեն կերպով Աստծո անդաստանի մէջ:

Ապա Մայր Աթոռի միաբանները՝ առաջնորդությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, բարձրացան ս. իտրան՝ շնորհավորելու քահանաներին եւ համբուրելու նրանց մյուռնաբույր ճակատներն ու ձեռքերը:

Երեկոյան կատարվեց նաեւ վեղարի տվւթյան արարողություն: Դեռնող եւ Մկրտիչ քահանաներն ստացան վեղար եւ համարեցին Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի միաբանության Հարգելի:

Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում քառասունյար պահեցողությունից եւ պատրաստութեամբ շրջանից հետո նորընծաներն Ամենայն Հայոց Գաբրիելի Բ Կաթողիկոսի օրհնությամբ ծառայության կկոչվեն Հայ Եկեղեցու տարբեր թեմերում եւ կառուցվեն:

Ս. Վարդանանց տոնը Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում

Փետրվարի 12-ին՝ Սրբոց Վարդանանց տոնին, Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում, հանդիսապետությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրիելի Բ Շայրազույն Պատրիարքը և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, ձեռնաքահանայական ձեռնադրություն է օծում ստացավ Մայր տաճարում մատուցվեց սրբազան Պատարագ:

Իր քարոզում Մուշէ սրբազանն անորդարձավ Ս. Վարդանանց նահատակների տոնի խորհրդին: «Վրդանանց տոնը մեզ համար խորհուրդ է, որովհետեւ մեր ժողովրդի կյանքում Աստծո ներկայությունը վկայելու համար: Չվախենաք ոչնչից, չբաշվեք ոչնչից, չամաչեք այն լծից, որ առել եք մեր ուսերին, քարոզեցեք Նոր մասին ամեն օր, ամեն ժամ՝ կիրի փողոցում, կիրի եկեղեցում, կիրի որեւէ այլ վայրում. չտռուկաք այդ մասին: Չմիայնաւովեք աշխարհի հետ, այլ մշտապէս այսօրվա խորհուրդը ձեր սնքի մէջ ունենալով՝ ապրեցեք Ղեկնողյանց նահատակների առաջնորդությամբ եւ Սուրբ Հոգու վառող կրակով, լինելու իրապէս քահանաներ, ինչպէս

Ամենայն Հայոց Հայրապետին՝ անվանակոչության օրվա առիթով՝ Նորին Սրբապետը մաղթելով սր Վարդանանց բարեխոսությամբ քաջառողջ կյանքի երկար տարիներ, զորավոր իրագործումներ եւ տանաւալակների անկողով գահակալություն՝ ի փառս Աստծու, ի պայծառութեամբ Հայոց Եկեղեցու եւ ի վայելումն ազգիս հայրոց:

Պատարագի ավարտին Իշման սր Սեղանի առջեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անվանակոչության տոնի առիթով կատարվեց Հայրապետական մաղթանք: Եկեղեցականաց դասն ու ժողովուրդը միասնական աղոթք բարձրացրեցին առ Աստված՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսության անասանության եւ Գաբրիելի Բ Վեհափառ Հայրապետի կենաց արեւշատության ու արգասավոր հովակատության համար:

Սրբազանը նաեւ տոնի առիթով շնորհավորեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ հոգեւորականաց ողջ դասին՝ մաղթելով Հայրապետական պատրաստութեամբ եւ ամեն կերպով Աստծո անդաստանի մէջ:

Ապա Մայր Աթոռի միաբանները՝ առաջնորդությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, բարձրացան ս. իտրան՝ շնորհավորելու քահանաներին եւ համբուրելու նրանց մյուռնաբույր ճակատներն ու ձեռքերը:

Երեկոյան կատարվեց նաեւ վեղարի տվւթյան արարողություն: Դեռնող եւ Մկրտիչ քահանաներն ստացան վեղար եւ համարեցին Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի միաբանության Հարգելի:

Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում քառասունյար պահեցողությունից եւ պատրաստութեամբ շրջանից հետո նորընծաներն Ամենայն Հայոց Գաբրիելի Բ Կաթողիկոսի օրհնությամբ ծառայության կկոչվեն Հայ Եկեղեցու տարբեր թեմերում եւ կառուցվեն:

Օրհնելով ներկա հավատավոր ժողովրդին եւ ուխտապահ հոգեւոր դասին՝ Հայոց Հովակատներն իր հերթին շնորհավորեց բոլոր նրանց, որոնց անվանակոչության օրը նշվում է Ս. Վարդանանց տոնին:

Պատարագի արարողությունը ներկայացրեցին նաեւ Ս. Վարդանանց տոնի առիթով կատարված մաղթանքները, որոնց անվանակոչության օրը նշվում է Ս. Վարդանանց տոնին:

Պատարագից հետո Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի հանդիսություններ իրականացան, նախագահությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրիելի Բ Շայրազույն Պատրիարքը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, տեղի ունեցավ հանդիսություն՝ նվիրված օրվա խորհրդին:

Տեղեկույթը կատարվեցին էլի Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի եւ Երեսնի պետական համալսարանի ուսանողները: Միջոցաւմանը ներկա էին Մայր Աթոռի միաբաններ, Գեորգյան ճեմարանի եւ Երեսնի ուսանողներ, Հայաստանի տարբեր բուհերի ուսանողներ:

Շարունակությունը՝ էջ 4

Գետորգ Եղիազարյանի՝ «Եփրատ. Գետերի տիրակալ» ստեղծագործությունը նվիրված է Հայոց մեծ Եղեռնի 100-ամյակին: Ինչո՞ւ է հեղինակն իր ստեղծագործությունը կնքել «Եփրատ. Գետերի տիրակալ» վերնագրով, ի՞նչ անուշխոհական ունի Եփրատը Հայոց ցեղասպանության հետ: Գետը, որ սկիզբ է առնում Հայկական բարձրավանդակից, հայոց բազմադարյան պատմության կենդանի վրան է: Աստվածաշնչի Օմնորգ գրքում ընթերցում ենք, որ որպիստի այգին ուռնագող չորս գետերից մեկը Եփրատն էր. «Եւ գետ ելանէր յեղեմայ ոռոգանէ զգրախոտն. եւ անտի բաժանի ի չորս ամառս... Եւ գետն չորրորդ Եփրատն» (Օմնորգ, Բ, 10, 14): Ցավով, Եղեմական գետը 1915 թ. Օսմանյան Թուրքիայի կողմից իրականացված Հայոց ցեղասպանության ժամանակ շատերի նահատակության վայր հանդիսացավ՝ դառնալով հայ ժողովրդի աշուն և մկրտության ավազան: Թե՛րեւս այս մտքերն են եղանակային եղել մեր հեղինակի համար:

Կարծում, գետի կոհակները մեղմիկ ճեղքելով, հանդարտ ընթանում է մակույկը՝ Եգոն իրար խռնված տարբեր ընտելի եւ տարիքի մարդկանցով: Առաջինն աչքի է ընկնում հատկապես կանաչ կերպարը, ինչպէս նաեւ՝ փոքր երեխաները: Վերապրներն արտասովոր տեսք ունեն, նրանք ավելի շուտ հիշեցնում են հոգիներին, քան իրական մարդկանց: Նավարկողներն իրենց հայացքները տարբեր կողմեր են հառնել. մեկը նայում է ուղիղ, մյուսը՝ վեր, հաջորդը՝ հակառակ ուղղությամբ, եւ այսպէս նրանցից յուրաքանչյուրը նայում է որոշակի կենտ: Ամենակարեւորը՝ դրանք քարացած հայացքներ են, այլ խոսող հայացքներ, ավելին՝ այդ հայացքներից յուրաքանչյուրը

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

ԳԵՎԱԼԻ (ԳԵՆՈՐԳ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆԻ)

«ԵՓՐԱՏ. ԳԵՏԵՐԻ ՏՈՐԱԿԱԼ» ԿՏԱՎԻ ՇՈՒՐՔ

պատմում է նահատակության իր պատմությունը, թեպետե՛ն նրանց դեմքերին չկա ցավի եւ տառապանքի արտահայտություն:

Նկարում գերիշխում է երեք հիմնական գույն՝ դեղին, կապույտ, կարմիր, որոնցից յուրաքանչյուրը որոշակի գաղափար է փոխանցում, որոշակի խորհրդանշական իմաստ: Հեռվում՝ դեղինի մեջ, ուրվագծվում է քաղաքը, որ աշխարհի պատկերումն է: Սակայն միայն եկեղեցու գմբեթից կարելի է եզրակացնել, որ այնտեղ ժամանակին եղել է քաղաք... Դեղինը մահ է ավեր է խորհրդանշում այստեղ, իսկ եկեղեցու հազիվ նշմարվող գմբեթը երկրավոր, Հիկնոլորպէ եկեղեցու խորհրդանշան է, որը կանգուն պիտի լինի այնքան ժամանակ, քանի դեռ չի պարտվել աշխարհի շարք: Նավակի առաջամասը կապույտի մեջ է. միակույտը կյանքի խորհրդանշան է, մինչդեռ նավախելը՝ կարմիրի, կարմիրն է տալիս նաեւ գետի ջուրը: Նավարկողները հավատի համար նահատակվածներն են, կարմիրը խորհրդանշում է նրանց աշունը: Կարմիրից կապույտին անցումը նշանակում է, որ նավը լուրջ է մահվանից դեպի կյանք: Նավը եկեղեցու խորհրդանշան է, սակայն այստեղ արդեն՝ Զրիստոսի Հաղթական եկեղեցու, եկեղեցու, որ վեր են խոյացնում երկաթա՛նակ հրեշտակներն ու հրեշտակա՛ցյալ մարդիկ, այսինքն՝ սրբերը, որ «փոխեցան ի մահուանե՛ն կենանս»: Եթե սովորական մարդիկ մեռնելուց հետո սպասում են Վերջին դատաստանին, ապա, եկեղեցու վարդապետության համաձայն, սրբերն անմիջապես արժանանում են Տիրոջ տեսությանը:

Հավատի համար արյամբ վկայած հայոց նահատակները Եփրատն ի վեր լողում են դեպի աստվածային դրախտ՝ համաձայն սաղմոսեցու խոսքի. «Ի վայրի դալարուղ առն քնակեցոց զհւ, եւ առ ջուրս հանգապտենս սնոյց զհւ» (Սաղմ. ԻԲ 2-3): Հաղթան համար հեղված նրանց աշունը, միախառնվելով Եփրատի ջրերին, գնում է ցողելու աստվածային դրախտը:

Չարի հալածանքը, հանուն հավատի նահատակությունը են սրբացում՝ թեպետե՛ն միեւնույն պատմության երեք տարբեր հանգվածներ են, սակայն նկարում մի ընդհանուր շարժման մեջ են պատկերված. ի՞նչ զգացվում որե՛ն պահեստական ընդմիջարկում: Հեղինակին հաջողվել է պատկերին հաղորդել այնպիսի մի դիմափակ,

որը վեր է ժամանակի եւ տարածության մեր ընկալումներից. այստեղ մենք գործ ունենք անկերպ գարգացող պատմության, շարունակվող իրադարձության հետ:

Այդ շարունակությունն արտահայտված է նաեւ գետի խորհրդաբանական իմաստի միջոցով, այն՝ իբրեւ բնության մի մաս, շարժման մեջ է, սակայն սա պարզ շարժում չէ, քանզի սովորական գետի մասին չէ խոսքը, այլ եղեմաբուն գետի: Ըստ աստվածաշնչյան պատմումի՝ Եփրատն է, որ սկիզբ է առնում Եդեմից Եւփրատոսում Նույն վայրը՝ ի տարբերություն մյուս գետերի, որոնք թափվում են լճեր կամ ծովեր: Ինչո՞ւ է Եփրատը գետերի տիրակալը: Եփրատը տիրակալն է գետերի, բոլոր անասնն է հորդախոս հորձաններից: Դրախտ

տարվա այս գետն է համակցում Մարտիկոյ ու Հաղթական եկեղեցիները եւ իրար կապում աշխարհն ու Աստուծո արքայությունը, ժամանակն ու հավիտենությունը:

Հեղինակի մտածողության մեջ Եղեմի ընկալումն աստվածաշնչյան իմաստին հարազատ կերպով է արտահայտված. Եղեմը՝ իբրեւ հոգեւոր իրողություն, Նույնական է հավիտենության հետ: Սակայն մարդկային երեսակայությանն անհասանելի դրախտը պատկերված չէ. այն պետք է ուրվագծվի նկարի առջեւ գտնվողների գաղափարներում, սրտերում, հոգիներում:

Հեղինակին հատկապես հաջողվել է գույների փոխադարձ ներթափանցման միջոցով ստեղծել մի միջավայր, որտեղ հաղթահարված է կյանքի եւ հոգու երկասայրությունը, քանզի դրանք երկայացված են միեւնույն տարածական մտածողության մեջ, այլ խոսքով՝ նկարից կարողացել է ոչ միայն գտնել հոգեւոր կյանքականի բաժանող սահմանագիծը, այլեւ հատել այն, հետ ու առաջ շարժվել, լուրջ երկու աշխարհների միջեւ, ավելին՝ հայտնվել մի չափման մեջ, որտեղից կարելի է տեսնել իրողությունները, սարել զգացումներ, որ անհասանելի են էվկլիդեսյան մտքին:

Սա պայմանավորված է նրանով, որ նկարին ունի գույնի ինքնուրույն զգացողություն. գույնը նրա համար զուտ տրամադրություն է, այլ խոսքի միջոց, խոսք, որն ավելին է, քան բառը: Կան իրողություններ եւ զգացումներ, որոնց համար չկան համարժեք բառեր, մարդկային փորձառությունը պարզապես անկարող է արտահայտել դրանք: Հեղինակն սա հայր իրողությունների ձեւակերպում է տալիս գույնի միջոցով:

Շարունակությունը՝ էջ 7

Պարզեւարձիություն ...

Սկիզբը՝ էջ 1

Մեր անձով բարձրանում է Եկեղեցին, եւ մեր անձով նաեւ սովորում են Եկեղեցու բարի համբավն ու առևտուրը: Եվ մենք՝ յուրաքանչյուրս, առավել թժախտորի եւ նախանձախնդիր պիտի լինենք անթերի կյանքի ընթացք ունենալու եւ անթերի իրականացնելու հոգեւոր մեր առաքելությունը:

Խոսելով Հայոց եկեղեցու հասցեին հնչող մեղադրանքներ, տարբեր կատույցներ, կազմաթուրությունների եւ անձանց կողմից եկեղեցու նկատմամբ դրսեւորվող անհանդուրժողական վերաբերմունքի մասին՝ Վեհա-

Եվ այս իրողությունը նույնպես պիտի պարտավորեցնի մեզ, որպեսզի առավել արդյունավոր կերպով մեր ծառայությունն իրականացնենք ազգային կյանքի մեջ, համախուժմբ պահենք մեր ժողովրդին, սերն առատացնենք նրանց մեջ, դուրս վանենք անհանդուրժողական ոգին, արատալիքոր երեսույցները, որոնք խոչընդոտում են լիարժեք առաջընթացը մեր կյանքի, պատճառ են հաղիսանում, որ մեր զավակույնը հաճախ նաեւ թողնեն հայրենի երկիրը: Այս առումով մենք՝ իբրեւ Եկեղեցականներ, պատասխանատու, յուրը աշխատանք ունենք իրականացնելու:

Եվ իմ աղոթքն է, որ Տերը զորացնի մեզ՝ մեր առաքելությունը, մեր ծառայությունը ամբողջական, անթերի կերպով կատարելու ազգային կյանքում եւ նպաստելու Եկեղեցու առևտուն ու պատիվը միշտ բարձր պահելուն, հոգեւորականացնի կ ե ա տ մ մ ւ ի հաղթանքի առավել բարձրացմանը... հա-

փառ Հայրապետը եկեղեցականներին հորդորել այս ամենի լույսի ներքո առավել նախանձախնդիր լինել իրենց ծառայության մեջ, որպեսզի տեղ չգտնեն այնպիսի արարքներ, որոնց թյուր մեկնաբանության հետեւանքով կարող են հարվածել Եկեղեցու հեղինակությանն ու քարի անվանը:

«Այս տարին կարեւոր, նշանակալի տարի է մեր ժողովրդի կյանքում: Մենք ոգեկոչում ենք 100-ամյակը Հայոց ցեղասպանության:

Աստվածաբանական երկխոսության միջազգային միացյալ հանձնախմբի ժողով Հոռմում

Հունվարի 24-31-ը Հոռմում տեղի ունեցավ Կաթոլիկ եկեղեցու եւ Արեւելյան Ուղղափառ եկեղեցիների միջեւ աստվածաբանական երկխոսության միջազգային միացյալ հանձնախմբի հերթական՝ 12-րդ հանդիպումը: Աստվածաբանական երկխոսության թեման վերաբերում էր եկեղեցական խորհուրդների՝ կրելով «Եկեղեցական խորհուրդների պատմական զարգացումն ու աստվածաբանությունը» խորագիրը: Հայաստանյայց Առաքելական Սբ Եկեղեցու կողմից միջազգային աստվածաբանական երկխոսության մասին վերաբերում էր եկեղեցական խորհուրդների՝ կրելով «Եկեղեցական խորհուրդների պատմական զարգացումն ու աստվածաբանությունը» խորագիրը:

«Զրիստոսյանների միության» անդամները Հոռմի սրբազան բաժանաչափ Գրիգորիոսյան պապի նախագահությամբ: Հունվարի 30-ին աստվածաբանական միջազգային հանձնախմբի անդամները հյուրընկալվեցին Հոռմի բաժանաչափ Գրիգորիոսյան պապի կողմից:

Ձևարկումների արդյունքում ամբողջացավ ու վերջնական տեսքի

հասժակ արք. Պարսամյանը, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժնի պատասխանատու է Արթիկի թեմի առաջնորդ Հովակիմ եպս Մանուկյանը եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի պաշտոնական մամուլի եւ հրատարակչական բաժնի տնօրեն Հաւե Վրդ. Մկանյանը: Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության կողմից ժողովին մասնակցում էին Նարեկ արք. Ամենայնի եւ Մակար եպս Աշգարյանը:

Հանձնախմբի անդամները հունվարի 25-ին մասնակցեցին նաեւ Հոռմի Սուրբ Պողոս տաճարում տեղի ունե-

բերվեց Կաթոլիկ եւ Արեւելյան Ուղղափառ եկեղեցիների աստվածաբանական հանձնախմբի կազմից հրապարակվող երկրորդ փաստաթուղթը՝ «Հաղորդության կիրառումն ու նշանակությունը Վարդ եկեղեցու կյանքում եւ դրա գործառնությունը եկեղեցական հաղորդության այմժեական ուսումնասիրության համար» խորագրով:

Ղապի Ուղղափառ եկեղեցու ներկայացուցիչների հրավերով հանձնախմբի հաջորդ հանդիպումը տեղի կունենա Կահիրեում 2016 թ. հունվարի 30-ից փետրվարի 6-ը:

**Ս. Վարդանանց տունը
Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում**

ՍԿԻՂՔՆ՝ էջ 2

Հանդիսությունը քաղաքից Տեղական կառույցով, ինչպես ինչ և Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի օրհնեղբայրը: Հաջման խորադր հանդես ելավ Մայր Կթօռի հոգեւոր կրթական հաստատությունների վերատեսուչ, Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Գեորգ եպս Սարգսյանը՝ ռախուխ թղթն հայտնեցով, որ արդեն վեց տարի է, ինչ ճեմարանի և Երեւանի պետական համալսարանի համատեղ ջանքերով Մայր Կթօռ Սուրբ Էջմիածնում ոգեղկվում է Ամարյանի կահատարանի հիշատակը:

«Պատահական» է, որ հենց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինն է ընտրվել իբրև միջոցառման վայր, այն ինքնին մի ներքին կապ է ստեղծում Ավարայրի խորհրդի և հայ ժողովրդի տեսլականի միջև: Մայր Աթոռն է այն արժեքներ, ի պահպանումն ու սնուցողը, հաճուն որոնք «արդախանեց հանձն առան իմացալ մահի»,- իր խոսքում նշեց սրբազանը:

Ներկայումս ես ապիտոգող զուգուեց նաեւ հրեանքի պետական համայնարարին ուսանողներին, շրջանավարտներին ու հասարակականության կապել-կի գծով արտոնողներին Ռուբեն Մարկոսյանը. «Զիրայի, այս տոնը հայրենա-սիրության եւ ոգու առակության դրոշմներն է. կա՝ արդյոք ավելի վաղ զգացում, քան ապագա հոգեւորականին ու գիտնականին տեսնել կողք կողքի, կա՝ արդյոք ավելի հոգեպարար զգացում, քան այն, որ երիտասարդ սերունդին անաթոլյոյ ակնածանքով է հիշում քաջ նախնիաց սրբազնա-գույն առաքելությունը»:

Վարդանանց տարանքի պատմական նշանակության եւ հետագա դա-
րերում նրա ունեցած ազդեցության մասին բանախոսություններ կայաց-
րեց Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի դասախոս, պատմական գիտություն-
ների դոկտոր Արտակ Գևուհի:

Հանդիսության ընթացքում Վարդանանց խորհուրդին նվիրված հոգեւոր ու հայրենասիրական երգերով եւ ասմունքով հանդես եկան ճեմարանի եւ համալսարանի ուսանողները:

Այնուհետև ներկաներին իր պատգամն ու օրհնությունը բերեց Գաբեգին Բ Ամենայն Յայոց Կաթողիկոսը՝ իր խոսքում ընդգծելով, որ Վար-

դրանց 1036 վկաների հիշատակի տոնախմբությունը սույլ հայ ժողովրդի պատմության մի իրադարձության՝ 451 թ. հերոսական ճակատամարտի մեծարժույթը էջ, այլ նպատակ է հետաքրքիրում ոգեշնչելու եւ ուսուցանելու Վարդանանց ոգով արթել եւ առաջնորդվել նրանց հույս-կամե զաղափարներով: Հայեափառ Հայրապետը նշեց, որ Ավարայրի դաշտում ցուցաբերված անխնայաբարության ու քրիստոսասիրության ոգով դաստիարակվել են սերունդներ, կերտվել է Վարդանանց քաջ գավակները լինելու գիտակցությունը: «Այսօր նորովի է մեզ ներկայանում Վարդանանց խորհուրդը, երբ մենք արյուն ենք եւ պատերազմի, եւ խաղաղության մեջ: Սահմանների վրա մարտնչելու են մեր զավակները՝ պաշտպանելու համար հայրենի»՝ մեր սուրբ եւ աստվածային երկիրը, ուր Աստվածորդին՝ Ջրիստուն է իջել, եւ որտեղից մշտապես, անդադր-ում կերպով աղոթեւ թարծրացել առ Աստուծո: Այդ աղոթքով թո՛ղվել է մեր ժողովրդի կյանքը, նպաստելի ու հաղթական դարձել նրան՝ բոլ-րը ստեակի փորձությունների, վտանգների ու արհափարչների դիմաց: Այսօր մենք նաեւ խաղաղության մեջ ենք: Եվ թե՛ պատերազմի մեջ մեզ պիտի առաջնորդի Վարդանանց՝ «Մահ իմացավ ամսահույթուն է» գա-ղափարական, ապա խաղաղ պայմաններում՝ «Կյանք իմացավ ամսա-հույթուն է» կարգախոսը: Ղեկը է մեր կյանքն արարեց բարոյականի վրա խարսխված այնպիսի արժեքներով, որպեսզի այդ կյանքն ապահո-վի մեր ամսահույթունը՝ յուրաքանչյուրիսն առանձնաբար եւ ազգինը՝ ամբողջապես», - ասաց Ամենայն Հայոց Հայրապետը:

Նորին Արքեպիսկոպոսը հորդորեց, որ դեռևս տարիներ առաջ բարի գործի եւ ազգային տուրքի որ հռչակված Ս. Վարդանանց տոնին յուրաքանչյուր հայորդիի հայտնիքի համար իր հնարավորությունների եւ կարողությունների իր ասիմաններով բարի գործ կատարի: «Վարդանանց ղգով մենք ի գորու մեք իրաշքներ գործելու: Վարդանանց ղգու փայլատակումով այդպիսի իրաշք արձանագրեցինք մէ Սարդարապատում, մէ Արցախում: Այդ ղգին կարող է մեզ առաջնորդել իրաշգործության եւ ներկայիս մեր կյանքում: Եթէ մենք այսօր մեր անձերի մէջ Վարդանանց ղգու կրողը լինենք, չենք ապրի իրուհաստություն, հանձնատուրկում եւ արիության բուրով զմանք մեր հայրենի սուրբ հողին, կհաղթահարենք մեր կյանքի բոլոր ղգկարությունները ու կկերտենք մեր ժողովրդի լուսավոր, բարոր ապագան այն հավատքով, նկիրումով ու սիրով, որ ունենի Վարդանանց»,- հավելեց Վեհափառ Վարդապետը:

Խոսքի ավարտին Գաբրելին Բ Ամենայն Յայոց Կաթողիկոսը վերստին իր շնորհավորանքները փոխանցեց Կարդախանաց հերոսների անունները կրող հայորդիներին՝ մաղթելով, որ սբ Կարդախանաց բարեխոսությամբ ապրեն երջանկության ու խելագաղության մեջ, եւ Աստուծո օրհնությունը միշտ իրական լինի նրանց վրա:

**ՉԱՔԱՐԻՆ ԿԱՐԳԱՊԵՏ ԲԱՂՈՒՄՅԱՆԻ ՔԱՐՈՉԸ՝
ԽՈՍՎԱՍՏ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԱԿՆԻՍ
Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՃՈՒՄ Ս. ՍԱՐԳԻՍ ՉՈՐԱԿԱՐԻ ՏՈՆԻ ՕՐԸ
(31 հունվարի, 2015 թ.)**

«Յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ
Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն»:

«Կատարիչ խնդրումաց,
լսող աղօթից,
երազահաս սուրբդ Սար-
գիս...»

բարեխօս լեր առ Քրիստոս
վասն անձանց մերոց»:

Սիրելի՛ բարեպաշտ հավատացյալներ,

Այսօր անմեղքիս հոգուն է քաշում անսպառ Ռախիսուրթյունն է ցնձոթյունն է, հույսի է լույսիս իմ առավոտը, երբ «միաբանի» է միպահն» հավաքվել ենք Աստուծո այս տանը՝ նշելու մեր ժողովրդի համար այդպես սիրելի էն է պաշտելու Ս. Սարգիս գործավարի, նրա որդի Մատթիոսի և 14 զինվորների տոնը՝ նա մենք անգամ... անորոշադաշնալույծ նրանց... նահատակությունը... պատմությանը, անկուտրում... հավատքին, Ս. Սարգսի մասունքների հրաշագործ գորուծությունը է նշանակությունը մեր կյանքում: Ս. Սարգիսը մեր պատմության ընթացքում ընկալվել է իբրեւ սիրահարների պաշտպան ու բարեխոս տուրք, նրանց համար «սիրո ճակատաճի» հարթոր, բաշտության և անձնագրուիության օրինակ, նեղյալների ապավեն ու վշտացյալների միխիթարո, հոգեկոտն ու բամիկները սաստող, ով օգնում է բոլոր նրանց, ովքեր չորոգվել են աներեր հավաքված ղիմում են նրա բարեխոսությանը: Անիս այս ամենը նկատի ունենալով է, որ Չճ դարի մեր էն կեղեցուկ նշանավոր վարդապետներից Վարդան Արեւելցին է. Սարգսին նվիրված Օրհնության շարականի մեջ ասում է. «խնդրվածքների կատարող, ազդեցելների լուր, արագահաս ստորոգ Սարգիս..., բարեխոսի՜ր Քրիստոսի մոտ մեզ համար»:

Այո՛, ս. Սարգիսն իր արագավազ ձիով դարեր շարունակ սլանում է երկնքից երկիր, իրա-

կանտրոլներն դարձնում մեր աթոռների սրտից բխած երազներն ու իշ-ձեռքը, իսկ լսել արժու ամբալի հաստատունն ձայնն ու հետքը լսում եւ տեսնում եւ արժանա-վորներն ու հատկապես սիրահար զուգերը, ովքեր հավատում եւ Աստ-ծու ամենագործյալը եւ իրենց խնդրանքե-րով դիմում ւս. Սարգսի բարեխոսությանը: Կս-տահ է, որ այս պահին այնչեղության եւ ձեգակի շատերի սրտերը, քանի իրեն, ժողովրդական ա-վանդության համա-ձայն, կերել եք աղի թրթիս ու իրաշք եք սպասում, ուզում եք վայրկյան առաջ իրա-կանությունն դարձած տեսել եք եւր առկառնելի երազը: Ըս-տեղի էլ երազում տեսել եք հենց ւս. Սարգսին կամ ապիտան-ծիհավոր մի ասպետի, կամ՝ ինչ-որ մեկի, ով փորձում էր ձեզ ջուր տալ կամ պարզապես սի-նառնողոր հայացքով խայում էր ձեզ վրա, բայց չէք կարողանում խնայարգել ձեր տեսած եակին: Բարեբախտաբար, շատերը է հաշտակ զինեք, թե ում եք տե-

տեղ, և այս պահին անօրինակ վառ ե ջրմբ գգա-
ցումներ թե ապրում: Բայց
ամենակարգեղուն
այն է, որ անկախ կրթ-
կից՝ երագ տեսե՛լ եք, թե՛
դ, հիշմը՝ եք, թե՛ եք հիշ-
ում, այստեղ թե կրի-
անուն կրող այս փառա-
նեղ եկեղեցին՝ արդե՞րու,
Տիրոջ հետ գուցե՞րու,
հայե՞րու Քրիստոսի ան-
հաղ զորակալի բարե-
խոսությունը ե ճաշակե-
լու Տիրոջ փրկարար
Մարմինն ու Լրյունը,
քանի՞ հավատում եք, որ
հայկ իր հոգեւոր քաղցն
ու ծարավը կարող է
էմպան բավարարել այն
մարդը ե զուլպ աղբյու-
րից, որի անունը Հայաս-
տական Մեղեքեղական
Ե. եկեղեցի է:

Սիդեիլները այս բոլոր զգա-
նալուծներն ու ապրույթներն ու
շատ բնական են, քանակ բոլորով
էլ սեր ենք փնտրում, ուզում ենք
իսկապես սկսե՞լք որտեղ սիդեիլ
են և սիրված լինել: Եվ Ս. Սարգսի
լուսավորող տոնը նայել այն շա-
տի արժիթ է, երբ առավել շատ
ենք խորհրդածույն սիրո՞վ վաճե-
նազմունքի մասին, քանզի ու
ներկայի հավատում ենք սիրո՞վ
բարեխոս սրբին, ավելին՝ քաջա-
գիտե՞ք, որ եսե՛ն Տիրույ կամեն-
ապա անապայման մեկ որ կիսն-
դիպեն մեր սիրելիլի ու վեր-
ջապե՛ս կասեն խորհրդայնական
և անզուգական խոսքերը. «Ես ես
քեզ շատ եմ սիրում»: Անկա-
կա՞ծ, հազար երանի՞ք նրան, ով
անմահություն սիրել է և նվիրվել
գաիտի»: Եվ երջանիկ են կյանք
ու՞րքեր իրենց կյանքում գեթ մեկ

Այսքան շատ բան կա գրված սիրո մասին, որ թվում է, թե այլևս բան չկա ասելու, բառերն անգործ են՝ նկարագրելու եւ բա-

ցատրելու երկինքն ու երկիրն հարաբերակցող այդ գազացույցը։ Բաց քաղի ու տեղ, որ սիրող սիրտը միշտ նոր ծնելու է բաներ է գտնում, որ սիրելիի համար՝ ամեն ինչ անելով ինչպես է իր, այսպես էլ սիրած էակի հաջորյալ, ամեն վարկյանը, պահն ու օրը սիրով պարունելու, սիրով արարելու են սիրով աստվածագնացարգե կյանքն և առավել գեղեցկացնելու համար։

Ուստի սիր՝ լուսեղեն են ժպտ միտելե սիրի շաղկերտը, և Սաղաք

սի բարեխոսությամբ և Աստուծո թողութեամբ գորգացի՝ պաշաքոյեք ձեր սիրո համար և արժեւորեք ձեր ունեցանք: Ս. Սարգիս գորգապիտի հիշատակութեան օրը եւսի սիրո հրաշքի, սեր գտնելու, սեր խոստովանելու տոնն է: Հոգեւոր եւ արարած եւսման համար է, թե՛ պարզապէս պատահականութիւն, որ այս տարի այն նշում ենք հունկարի 31-իս՝ ճիշտ այն օրը, երբ 363 թ. խաչատուկէք երանելի տուրք: Հորդոր և բոլորիդ՝ հավատացե՛ք սիրո հրաշքի, և ձեր կյանքով անպայման այն կկատարվի: Երեքն չկհատկե՛ք չխուսալե՛ք, չմոռանա՛ք երջանկ և սիրոված լինելու ձեր երազանքի մասին: Ձեր ամենօրյա կանխով մտորեցե՛ք այդ բաղձալի օրը՝ ամեն ինչում հայցելով Տիրոջ կամքը, որը բարին և է ճշմարտիդ:

Այսօր մեր կյանքում եւ առհասարակ հասարակության մեջ ճշմարիտ, ազնիվ, անտուս սիրո պակաս կա: Մի տեսակ չարացել ենք մեկս մյուսի հանդեպ, չենք ուրախանում մեր ընկերոջ, հարազատի կամ պարզապես մեր հայրենակցի պար-

գազանք են հայկաճապահո հայոց-
ութեամբ, միայն վառու
ենք տեսնուո՞ր բոլոր ին-
քիւնրերի լուծումը մեզական
դուրս փնտրելով: Սակայն
ազնիվ լիւնելու դեպքում
պիտի խոստովանենք, որ
սենք է ցամաքել մեր մեջ
սիրո պակասն է մեզ այդ-
պիսին դարձրել, եւ ան-
սարքեր ենք շատ բաների
հանդէպ: Դետեկաքա՞ր մեր
մեջ պիտի գորացնենք սի-
րո շնորհը, որ արցւորին
կատաւան հընել է: Նա, հա-
մակ սեր լիւնելով, արաքել
մեջ իր պատկերով է նմա-
նութեամբ եւ այդ գագացում
դրեք մեր մեջ՝ առանկել մը-
շանկի լիւնելու համար, եւ
տապաւն դիմացնիլ մեջ
տեսնելու արարչութեան թազ
ու պակսիկ, այսինքն՝ մարդուն
հնչաւե Սաղմամ սիրո արդուն-
ւումը մարդուն արաքել, մենք էլ
նույն այդ սիրով եւ արարչական
գործողութեամբ պիտի ստեղծենք,
բարին գործենք, եւ սերը մեզ
պիտի մղի իրաշքներ գործելու,
այսպիսիակելու եւ պայծառա-
ւերաւելու մեր շրջապատը՝ դառ-
նաւով Տիրոջ պապագամամ ան
ու լույս այն աշխարհի:

Տյառնընդառաջի տոնը Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում

Իրակցի վառված ճրագները տարան իրենց օջախները: Փետրվարի 14-ին Մայր տաճարում մատուցվեց սբ Պատարագ: Պատարագին էր Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի միաբան Չաքարիա վրդ. Բաղդուկյանը:

Հայր սուրբն իր քարոզում հանգամանորեն անդրադարձավ Տյառնընդառաջի խորհրդին՝ մասնավորապես ընդգծելով, որ այն յուրաքանչյուրի համար ներքին վերափոխման ու այլակերպման առիթ պետք է դառնա. «Առաքելափառությամբ այս տոնը լույսի, հույսի եւ Աստծուն ընդառաջ գնալու հրավեր է, որը մեր սրտերն ու հոգիները լցնում է սիրով եւ ջերմությամբ՝ եւս մեկ անգամ մեզ հիշեցնելով Տիրոջ հետ հանդիպման, նրանով

Փետրվարի 14-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սբ Եկեղեցին կշնջ 40-օրյա մանուկ Հիսուսի՝ տաճարին ընծայման տոնը:

Տոնի սկիզբն ազդարարվել էր փետրվարի 13-ի երեկոյան ժամերգությանը: Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրելի Բ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հանդիպմամբ Մայր տաճարում կատարվեց նախատոնակ, տեղի ունեցավ նաեւ այս տարվա անդրանիկ անդամակցության կարգը, որի ժամանակ օրինակելի աշխարհի չորս կողմերը: Այնուհետեւ «Զրիստոս փառաց» տաղի ներքո Մայր տաճարի

մեր կյանքն արժեքներով եւ Տիրոջ անմար լույսը մեր մեջ ունենալու անհրաժեշտությունը: Այսօր առավել կարիքն ունենք Աստծու այդ լույսի, որպեսզի ցրվի անգիտության խավարը, եւ մեր կյանքը

լույսը խորհրդանշող մեծ խարույկը: Մայր Աթոռի միաբանների եւ Գեղորգյան հոգեւոր ճեմարանի անների կողմից կատարվեցին տոնին նվիրված շարականներ ու ազգային երգեր, իսկ արարողությանը ներկա հավատացյալները խա-

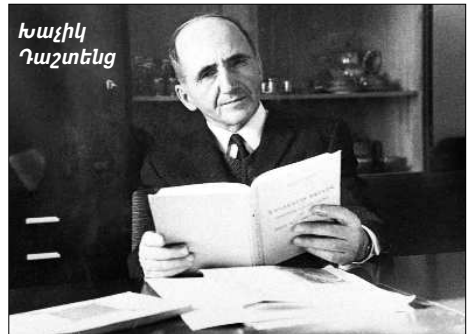
յա յ ծ ա ռ ա կերպով եւ իմաստավորվելով Զրիստոսով: Հետեւաբար կորոզ լինեց ոչ միայն Տիրոջ լույսի, այլեւ ինքնուրույն լույս լինեց մեր շրջապատում մեր օրինակով ցույց տալով բարիքներն անհրաժեշտությունը:

Պատարագի ավարտին Մայր տաճարում Մուշեղ եպս Բաբայանի նախագահությամբ կատարվեց նորապսակ զույգերի օրհնության արարողություն, որին մասնակցեցին նաեւ նորապսակ սարկավազները:

ՀԱՅՐԵՆԱՊԱՏՈՒՄԸ ՆՈՐ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԲԵԿ XX դար

Սկիզբը՝ 2014 թ. թիվ 13-17, 20-24, 2015 թ. թիվ 1-2

Հայրենասիրությունն ավելին է, քան սերը: Սիրող հնարավոր է, որ սեր ավելանա: Հնարավոր է, որ սերը փոխվի (դավաճանություն սիրո մեջ չկա, իսկ եթե դավաճանում ես, ապա միմյան ինքը քեզ ես դավաճանում): Սիրո կյանքն անակնկալների ու առեղծվածների կյանք է: Ընտանիքը եւ սերը կարող են համընկնել, կարող են նաեւ չհամընկնել, ինչքանով նույն են, նույնքան էլ կարող են տարբեր լինել: Բայց հայրենիքի սերը աներկրորդ է՝ Արարատին Հիմալայներն ու Կապեղը չեն փոխարինի, որքան էլ գեղեցիկ լինեն կամ ավելի գեղեցիկ լինեն: Ո՛ր Արարատն ու Հիմալայներ, Կապեղն ու Էվերեստ, ո՛ր Վանա կամ Սեւան լիճը՝ Կասպից կամ Բայկալ՝...

Այո՛, բանաստեղծուհին մի պահ դարձի եկավ, հետո վերստին փոխվեց, որովհետեւ անկախության տարիներին որքան էլ փորձեց հերոսանալ, բայց այլեւս նրան հավատացող ու վստահող չկար, որովհետեւ ամեն ինչ անում էր սոսկ իր անձնական փառքի համար: Դրա արտահայտությունն են նրա «Տազնապա» (1994) ժողովածուն եւ մյուս գրությունները:

Հայ գրողների հայրենասիրական գագույնները նոր թափ են առնում 1962-ին, երբ նշվում էր Մեծնոյա Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը: Մեծնոյա հանդես է գալիս գեղեցիկ, ինչպես նաեւ «Եվ այդ մի՛ Մաշտոց անուն» պոեմով: Այդ հորեղանի կապակցությամբ պոեմներ են գրում նաեւ Հ. Զիրազը, Վ. Դավթյանը եւ ուրիշներ:

1934-ին հայ գրողներն օրեր շարունակ տեղող ընկալումներով գրականության ետեղծյալական լեզվի հարցերն էին արծարծում: Այդ մասին հետագա տարիներին այլեւս խոսք ու գրույց չեղավ, բայց ահա այն նորոգվեց Մաշտոցի հորեղանի օրերին: Մաշտոցյան հայացքի ներքո Մեծնոյա գրում է «Պահպանեց ու հարստացնեց մայրենին» հոդվածը: Վահագն Դավթյանը հանդես եկավ «Հարուստ, գեղեցիկ ու ճկուն հայերենի համար» (ՍԳ, 1962, թիվ 12) առաջարկությամբ. նպատակն այն էր, որ արեւելահայերենն իր մեջ ներծուկի արեւմտահայերենի բառապաշարը: Ըստ նրա՝ Ն. Չարյանի «Արա Գեղեցիկ», Պ. Մեծնոյի «Արեւիկ գաղափարներ» երկերի մեջ արեւմտահայ գրողների «լեզվական շոգարձանակումների հետքերը կան», այդ հետքերը կան նաեւ այլ գրողների լեզվական ատաղձի մեջ: Այս նախադրյալով եւս եզրակացնում է. «Այստեղից չի՛ երևում արդյոք այն, որ համազգային լեզվի, հարուստ, շքեղ ու ճկուն լեզվի ստեղծման համար արեւելահայ գրողներն առավել քան պետք է մոտենան արեւմտահայերենին, եւ ընդհակառակը, սփյուռքահայ գրողները՝ արեւելահայերենին» (նույն տեղը, էջ 129):

Առաջարկը՝ առաջարկ, բայց գրականության լեզվի համար սա չափազանց նուրբ խնդիր է: Դանիել Վարուժանի դասընկեր, մեծագույն արդիստ Վահրամ Փա-

փազյան էր իր գրքերում միավորում արեւելահայերենն ու արեւմտահայերենը՝ արդյունքը շքեղ էր ու տպավորիչ, բայց երբ արեւելահայ արվեստագետ Գեորգ Աբաջյանն էր իր գրավոր ու բանավոր խոսքում փորձում մերձենալ արեւմտահայերենին՝ տպավորությունը կարկատանալի էր, անքնական, վանող: Ուստի գրականության լեզվի ուղղվածության հարցը շատ բաներով պայմանավորված է գրողի անհատականությամբ:

Այս տեսադաշտում շատ տեղին են գրականության լեզվական ուսումնասիրությունները, ինչպես օրինակ՝ Վարագ Առաքելյանի հոդվածը՝ նվիրված «Արեւելի գաղափարներ» պոեմի ոճական առանձնահատկություններին (տե՛ս ՍԳ, 1963, թիվ 1): Ն. Չարյանն այն տեսակետն է հայտնում, թե «Մի ժամանակ մեր ազգային ավանդույթներին, մեր ազգային լեզվին թանկացած սնունդ էր տալիս գյուղը»: Այժմ քանի որ գյուղը մոտենում է քաղաքին, ուստի «մեր գրականության ու ազգային լեզվի զարգացման հիմքերը պետք է ուրուխդ մեծ մասամբ քաղաքներում» (ՍԳ, 1961, թիվ 10, էջ 9): Հիմքում այս դիրքորոշումն արհեստական է. ի՞նչ է նշանակում գյուղի լեզու, ի՞նչ է նշանակում քաղաքի լեզու, առաջինը բարբառն է, երկրորդը՝ կամ գրական հայերենը, կամ՝ ժողովրդախոսակցական հայերենը:

Մինչ այս հարցադրումները տեսական պատասխան էին որոնում, գերադասության ամենաբարձր մակարդակով, բայց տարբեր սկզբունքներով այն իրականացրեցին Մեծնոյը՝ «Արեւիկ...»-ով, Մ. Կասիրի՝ «... Այգեստաններ»-ով:

Գրական լեզու եւ գրականության լեզու հարցադրումները տարբեր են: Գրական հայերենն այս տարիներին դիմադարձ պայքարի մեջ էր ռուսականացվող հանրության դեմ, եւ անգամ այդ դիմադարձ պայքարի մեջ ձեւավորվեց մայրաքաղաքային հայերենի մի բարձր շերտ, որով միայն հնարավոր էր պայքարել ռուսականացման դեմ: Բայց գրականության լեզուն արդեն միակամայն այլ խոսակցության նյութ է: Ի վերջո, գրողն ինքնուրույն լեզուն է եւ ոճը, ու ստեղծեց՝ ստեղծեց, ով չէ՛ կորած է: Իսկ իրենց գրականության լեզուն, իրենց ոճը ստեղծեցին միայն նշանավորները, մյուսները մնացին նմանակողներ:

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՉԱՔԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՊԵՏ ԲԱՐՈՒՄՅԱՆԻ ԲԱՐՈՂԸ...

Սկիզբը՝ էջ 4

Հետեւաբար, քրիստոնեական տեսանկյունից, սերը ոչ միայն համոզյ է, այլ առավել եւս՝ պատասխանատվություն, նվիրում եւ անձնագործություն: Ս. Հակոբոս առաքյալն ասում է. «Հավատքն առանց գործերի մեռած է» (Հակ. Բ 26): Նույնն է սիրո դեպքում. սերը մեռած է դատարի է, եթե չկան այդ սերը ցույց տվող գործեր եւ արարքներ: Ամեն օր պետք է մեր սերն ապացուցեց Տիրոջ, մեր հայրենիքի եւ փրկելի հանդեպ: Զանգի սերը ոչ թե խոսք է, այլ ամենօրյա գործողություն եւ քայլ, որի

պահանջն ունեն բոլորը: Երբ սիրում ես մեկին, նաեւ պատասխանատվություն ես գտնում նրա հանդեպ: Սիրել նշանակում է նաեւ պատրաստ լինել ինքնագործություն՝ անձնական եւ-ը մեք-ի վերաբերյալ, փորձելով հասկանալ դիմացիին, ամեն ինչ հարթելով միայն սիրո ամուր եւ հաստատուն հիմքի միջոցով: Չպետք է մոռանալ, որ սիրո եւ ընտանեկան երջանկության համար պատասխանատու են երկու կողմերն էլ: Ուստի ամեն ինչ արե՛ք ամբողջապես երջանիկ լինելու համար, որի բանալին ձեր ձեռքերում է:

Ս. Սարգսի տոնի օրը նվիրական է նաեւ, քանզի տարիներ առաջ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրելի Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ այն հռչակվել է իբրեւ Տրիտասարդների օրհնության օր: Ուրախ եմ, որ այսօր մեր եկեղեցին լի է երիտասարդներով, ովքեր եկեղեցի են գալիս ոչ թե ավանդույթի ուժով, այլ գիտակցաբար՝ հաղորդ դառնալով մեր նախնայաց հավատքին: Սիրելի՛ երիտասարդներ, դուք ոչ միայն մեր եկեղեցու ապագան եք, այլեւ ներկան, որ այս փոփոխական եւ ժամանակակից տեխնոլոգիաների հորձանու-

տում փորձում եք մշտամա արժեքների հետեւել, հոգեւոր կյանքով ապրել եւ ձեր ներկայությամբ կենդանի պահել մեր եկեղեցին:

Ի խորոց սրտի ջերմագին աղոթքս է, որ ամենակարող Աստված ս. Սարգսի բարեխոսությամբ ապահով եւ անսպառ պահի ամենքիդ, որ օր առաջ գտնեք ձեր սերունդները՝ առավել զորացնեք եւ պտղաբեր դարձնեք:

Տիրոջ սերը, ողորմությունը եւ Ս. Էջմիածնի օրհնությունն ամենքիդ հետ լինեն. ամեն:

Չորավար Անդրանիկի կյանքի եւ գործունեության էջերը պաշտելի են հայոց բոլոր սերունդների համար: Չորավարի հայրենասիրական անշնչ ոգին, բարձր անունն ու ջինջ փառքը ոգեշնչել են հայ մեծանուն արվեստագետներին, գրողներին ու բանաստեղծներին:

Քասեհերոցի դարի հայ մեծանուն բանաստեղծուհին՝ Սիլվա Կապուտիկյանը, նույնպես անդրանիկապաշտ սերնդի ներկայացուցիչների առաջին շարքերում էր:

Արմատներով վանեցի բանաստեղծուհին խորապես ապրել, այրվել ու ազդվել է հայկական ազատամարտի հերոսներով, նրանց հաղթ ու ոգեշնչել կերպարներով:

Ինքը՝ Անդրանիկ Չորավարը, քանի՞ քանի՞ անգամ անհավասար, սակայն խիզախ ու ասպետական կռիվներ է մղել Վան-Վասպուրականում, իսկ 1915 թ., հայ կամավորականների գնդի գլուխ անցած, օգնության է հասել ամեն կողմից պաշարված Վան քաղաքին:

Սիլվա Կապուտիկյանը Չորավարի մասին առաջին գրառումներն արել է 1964 թվականին Երեւանում հրատարակված «Քարավանները դեռ քայլում են» գրքում: Այն ժամանակ բանաստեղծուհին, ավարտելով իր բեյութային ուղեւորությունը, ընդամենը երկու օրով կանգ է առել Փարիզում եւ այցելել Պեր Լաշեզ գերեզմանատանը գտնվող Չորավարի շիրմին: Ըստ բանաստեղծուհու՝ տպավորիչ էր Պեր Լաշեզի հանրահայտ գերեզմանատունն իր բազմազան, խորախորհուրդ շիրմաքարերով, որոնց տակ հանգում էին Ֆրանսիայի նշանավոր գավակները: Ընդհանուր մի հայացքով անցնելով այս բոլորի մոտով՝ բանաստեղծուհին երկար կանգնում է ուրիշ մահաբանների մեջ խճուղած մի շիրմի առաջ: «Քրախիտ պատվանդան, գրախիտ ծի՜ վրան հայկական արժեքներով, երկար բեկորով ու բարձր փափախով հեծյալը: Չորավար Անդրանիկն էր...»:

Բանաստեղծուհին համոզված պնդում է, որ այդ արձանն ամենեին չէր համապատասխանում բոլոր ժամանակների հայ մեծանուն Չորավարի ոգուն եւ բազկի սխրանքի վեհությանն ու վիթխարիությանը: «Փոքրիկ, վրված, անարյուն մի ծի է: Հեծյալը, թերեւս արտաքսական նման, սակայն չունի իր մեջ իրենէն այն խորհուրդը, որ «Անդրանիկ» անելին վրնջում, բաշերը թափ է տալիս ամեն հայի հոգում եւ Սասնա լճույզի պես դուրս է տուրում քարանձավից»: Ըստ բանաստեղծուհու ներքին համոզմունքի՝ Չորավարի փարի-

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՅԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՉՈՐԱՎԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

(Չորավար Անդրանիկի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ)

Թողած իր պաշտելի Հայաստանը, նրա անխորհուրդ վարիչներից խռոված, նա թափառեց աշխարհում վիրավոր ու հիասթափ, որպես մի Լիր արքա... Այստեղ՝ Ամերիկայում, հեռու, իր հետ կապ չունեցող աշխարհում է վերջ ի վերջո հանգրվանել այդ անհանգիստ հոգին, մինչ հեռվում իր Հայաստանն էր, իր ժողովուրդը, որի փրկության համար տվել էր ամեն ինչ՝ սիրտ, երգած, երիտասարդություն, կռվել ու կռվել էր տարել իր քաջերին, նետվել դեպի մահ, հաղթանակել, պարտվել, այրվել ու ընդվզել»:

Այս տողերի մեջ ընդգրկված է Անդրանիկի համակ կերպարը, տրված է նրա կյանքի եւ գործունեության համապարփակ ու սպառիչ բնութագրերը:

Բանաստեղծուհին նրբին դիտարկումներով բացահայտում է Չորավարի ապրած ողբերգության ու ցավի ողջ դրամատիզմը օտար երկրներում, օտար երկրների ինքը. «Եվ այդ արյունից հետո՜ այս Կալիֆոռնիան, այս հաշտ ու առտնիկ ազատականները, այս քաղցեմի հանգստավետությունը: Այնպես անհարի՜ր էր այս ամենին ինքը, իր եղբայրները, իր գոռ ասպազները»:

Եվ միայն Սիլվա Կապուտիկյան բանաստեղծուհու զգայուն հոգին կարող էր նկատել եւ արձանագրել, որ ամենայն հայոց Չորավարը մեռավ ոչ միայն Հայաստանից, այլեւ իր «...տնից էլ, Ֆրեզկոյից ու նրա հայրենությունից էլ հեռու... իր կնոջ՝ Նվարդի սիրով ու հուսահատ հայացքի տակ: Եվ սակայն հուղարկավորությունը եղավ հիբարդի համաժողովրդական»:

Հեռակա երկխոսություն սկսելով Չորավարի հետ, խոսելով ոչ միայն իր, այլեւ հայ սերունդների անունից՝ բանաստեղծուհին մտորում է այն բանի շուրջ, որ եթե իմանար փարիզյան «խաղաղիկ շիրմատանը ննջող մեծ Չորավարի հոգին, եթե իմանային մեր ներկա սերունդները, եթե Հայաստանի ծաղիկ հայ որբերը, եթե Արարատի շուրջ տակ, բայց, այնուամենայնիվ մեծացած այլ մթնոլորտում, այդ ստեղծագործ, ժրջան ու աշխատող որբերը ինչքան հոգի ու շանթ թափեցին, որպեսզի բերեն, Արարատի շուրջ տակ բնակեցնեն նաեւ իրենց փր-

կարարին ու հայրենիքում հնչեցնեն Անդրանիկ անունը»:

Ս. Կապուտիկյանը երախտագիտությամբ հիշում է հնչեցնում է այն մտավորականների եւ կուսակցական ղեկավարների անունները (Յակով Չարքայան, Հրաչյա Քոչար, Սերո հակազարյան, Ջոն Կիրակոսյան, Գեորգ Դարիբջանյան, Հովհան-Նես Շիրազ, Շատուր Աղայան եւ ուրիշներ), որոնց ջանքերով հորհրդային Հայաստանում, թելուգել մասնակիրներ, ոչ լիաբերան, նշվեց Չորավարի ծննդյան 100-ամյակը, իսկ խիզախ պատմաբանները կարողացան ժխտումի ու բացառումի թանձր շերտերի տակից հանել եւ թղթին հանձնել Անդրանիկի կյանքի եւ գործունեության հերոսական էջերը՝ որպես գիրք ու հոգված: Բանաստեղծուհու պատկերավոր համեմատությամբ՝ Անդրանիկ իր սերնդի Շուշին էր. «Մենք էլ, մեր սերունդներն էլ ունեցել ենք մեր Շուշին, ունեցել ենք մեր պայքարը ընդդեմ տիրող ազգամերժ գաղափարների, վերից իջնող կաշկանդի որոշումների ու հրահանգների, ՊԿԿ ու զրաքննություն կոչվող հաստատությունների՝ ամենուր ձեռքիդ ու ոտքիդ խճճվող սարդոստային: Անդրանիկը մեր Շուշին էր, որին նյարդերի մեծազանց պրկումով ու հաճախանքի հասնող մտաբեռնումով տարեցտարի, օրեօր, քայլ առ քայլ ազատագրում էինք ու վերջապես ազատագրեցինք արգելափակվածներին»:

Սա բանաստեղծուհուս հրաշալի գյուտ է, Անդրանիկի կերպարի վեհությունը խտացնող ու ամփոփող լավագույն բնութագրերը:

Իր մահից 73 տարի անց Չորավարը վերադարձավ հայրենիք. մի իրադարձություն, որին այնպես սպասում էին սերունդները: Բանաստեղծուհին այդ առիթով ասում է, որ Անդրանիկ՝ հայրենիք վերադարձի մեջ անցնող սերունդների բաժինն էլ կա, մեր վախերն ու տագնապները կան: Զանգի տարիներ շարունակ մենք սպասել ենք նրա վերադարձին, մեր մտքերում նրա համար փնտրել-չոկել ենք մեր հողի ամենալավ անկյունը, ամենաբարձր գագաթը, ամենագեղեցիկ հրապարակը»:

Շարունակությունը՝ էջ 8

Սկիզբը՝ էջ 5

1960-ականներին եղավ մի պահ, երբ Կենտկոմը վերստին ընկավ գրական լուրջ արժեքների ետեմից: ՀԿԿ Կենտկոմի գաղափարախոսական ոլորտում Լեոն Արիսյանի նմանակները հարություն էին առել, եւ հիմա նրանցից մեկը կոչվում էր Գեորգ Տեր-Ղազարյանց, ով 1961-ից ստանձնեց ՀԿԿ Կենտկոմի բարտուղարի պարտականությունները:

Որոշում ընդունվեց Հրատարակչության միջոցով: Անստորագիր հոգված տպագրվեց հաջիկ Ղաշտեցի բանաստեղծությունների դեմ (ՍԳ, 1962, թիվ 12): Զննադատվեց «Սովետական գրականություն» ամսագիրը, որտեղ գետնոված էր Ղաշտեցի լավագույն գործերից մեկը՝ «Իմ ուղին»: Մեր առջեւ հայրենի հողի գործության գիտակցող եւ ճշմարիտ պարած բանաստեղծն է (ՍԳ, 1962, թիվ 12):

Հայարտ անցա իմ ուղին՝
Ձեր շարքերին խորթացած,
Պաշտամունքի խորանին
Ոչ մի պատրույզ չկառած:
Եթե որոշ տողերդ
Մի քիչ տաք ճարպ է ծորել,
Այդ էլ ես չեմ մեղավոր,
Խմբավորներս ես արել:
Ու գլուխ եմ այն օրից՝
Ողջս ամուր մեր հողին,

ՀԱՅՐԵՆԱՊԱՏՈՒՄԸ ՆՈՐ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌՋԵԿ

Եվ ճակատս արեւոտ,
Եվ հայացքը իմ ուղիդ:
Իմ թիկունքին ես չունեմ
Քննադատներ պահապան,
Անաղմուկ է իմ կյանքը,
Անսովոր է իմ ճամփան:
Տարիներով լուռ եմ՝
Երբեմն հուզված ու տխուր,
Չեմ շտապում ամեն տեղ
Ու չեմ բախում ամեն դուռ:
Փոխք չե, կերթամ ես առաջ՝
Կապված իմ մեծ մայր հողին,
Զանգի այդ է ճշմարիտ
Բանաստեղծի սուրբ ուղին:

Եվ տեսեք, թե ի՞նչ սուր դիրք է գալիս հարվածը: Նկատի ունենալով առաջին տունը եւ երկրորդ տողում «Ձեր» բառի արդեւ ընելով ռուսական հարցական՝ հոգվածագիրը շարունակում է: «Անձի պաշտամունքին սուկ տուրեք չտալը դեռես մի այնպիսի հերոսություն չէ, որի համար նա պարծենա»: Իսկ ժամանակն ասում է՝ մեծ հերոսություն է, եւ այդտեղ է պաշտամունքը իսկարկածների ստորաբարձրությունը տարածել բոլորի վրա: Նախալեզքին տակ կապակցությամբ գրում է. «Լեռն: Ահա թե

Հովհաննես Շիրազ

ինչով է հպարտանում բանաստեղծը: <...>: Ըստ ընկ. Ղաշտեցի՝ դուրս է գալիս, որ բանաստեղծի սուրբ ուղին այդ իրականությունից երկնաշարք խուսափելն է, ժամանակի կարեւոր հարցերի մոտով լուրջությամբ անցնելը...»: Հոգվածագիր այս կատարյալ անըմբռնողությունն ա-վարտվում է այսպիսի բարոյախ-

րատական առաջարկությամբ. «Բանաստեղծի ձեր ուղին սխալ է, դատապարտելի, հրաժարվեք այդ ուղից»:

Նույն կերպ քննադատվում է հավիտենորեն թույլ ու անուր Սարմենի եզակի մի լավ բանաստեղծությունը՝ «Չղջուկ» («Երեւան», 1963, 3 փետրվար), որի մեջ կան այսպիսի տողեր.

Շատ եմ ճնացել, խնկարկել
Եմ շատ,
Ճափ տալուց է այս ձեռքս
կշտացել,
Երբ պետք էր լինել
որոտմունք ու շանթ,
Չոկեր եմ բաշխել ես
առատաձեռն:

Անանուն հեղինակը հույս է հայտնում, որ Սարմենը զուցե «մի օր զոջա» «Չղջուկ» համար: Եվ այսպես՝ ԽՍՀՄ 20-րդ համագումարում անհատի պաշտամունքը քննադատելուց անմիջապես հետո:

1960 ականների գեղարվեստական զարգացման ճանապարհին առանձնահատուկ են Սուրեն Աղաբաբյանի «Ժամանակն էլ պոեզիան» հոդվածաշարը (Ս. Աղաբաբյան, «Պոեզիան եւ ժամանակը», ԳԹ 1965, թիվ 8, 10, 12, 14, 18, 19 փետրվար, 5, 19 մարտ, 2, 30 ապրիլ) եւ ապա Վահագն Դավթյանի սկսած եւ Պարույր Սեակի շարունակված խոսակցությունը «Զեյնիդիմի նախահիմքերի» շուրջ (տե՛ս ԳԹ, 1965, թիվ 52, 24 դեկտեմբեր, 1966, թիվ 2, 4, 5, 7, 9, 16-17, 7, 21, 28 հունվար, 10, 24 փետրվար, 15, 22 ապրիլ):

Շարունակելի
Հայրիկ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր

Մեր օրերում առանձնահատուկ կարեւորություն է ստացել Հայաստանում ինտելեկտուալ եւ մշակութային աշխատանքի գնահատման հարցը: Աշխարհի քաղաքակիրթ երկրներում (հիմնականում դրանք արեւմտյան երկրներն են) այդ հարցը դեռեւս մի քանի տասնամյակ առաջ դրական լուծում է ստացել: Սրա ապացույցն այն է, որ մեր օրերում Եվրոպայի, Կառնաթի եւ Միացյալ Նահանգների գիտնականները եւ մշակութային գործիչները հասարակության եւ իրենց պետությունների կողմից բավականին գնահատված են եւ ապահովված առնվազն նվազագույն կենսապայմաններով՝ իրենց գործունեությունն արդյունավետորեն իրականացնելու համար: Եվ պատահական չէ, որ ներկայիս արեւմտյան երկրների մի զգալի մասում գիտատեխնիկական առաջընթացը բավականին բարձր մակարդակի վրա է, իսկ եվրոպական որոշ երկրներում ըստ արժանաւորյալ գնահատման են նաեւ մշակույթի գործիչները: Ցավով պետք է նշել, որ աշխարհի պետությունների գերակշռող մասում գիտնականները եւ մշակութային գործունեության մեջ ներգրավված մարդիկ երկրորդ, եթե չասենք՝ երրորդ, պլանի վրա են գտնվում: Նրանց գործնականում անտեսված են իրենց պետությունների եւ, ինչն ավելի ցավալի է, հասարակության կողմից: Մի՞թե սա նշանակում է, որ աշխարհի մի շարք երկրներին, այդ թվում՝ մեր երկրին, այլեւս պետք չէ ոչ մշակույթ եւ ոչ էլ ֆուկուսային գիտություն: Հավանաբար՝ այո: Եթե պետությունը եւ հասարակության մի զգալի մասը համարում են, որ բարձր մշակույթը եւ գիտությունը սոսկ ավելորդ բեռ են իրենց համար, ուրեմն այդ երկրում, ըստ երեւոյթին, մեր երկրում գոյություն չունենալու չունեն: Բայց մի պահ պատկերացնենք, թե մարդկությունը տակավին հազարամյակներ առաջ առաջնորդվել ասյ տարօրինակ մտածելակերպով՝ այդ դեպքում գոյություն չէին ունենալ ակտիվ կուլտուրան, Վերածնության դարաշրջանի փառահեղ մշակույթը, իսկ Լուսավորության շրջանի հանճարեղ մտածողները հնարավորություններ էին ունենալ հարստացնելու մարդկության հոգեւոր-գաղափարական ներշնչարիքը: Եթե եվրոպական պետությունները եւ Ռուսաստանը

ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԺԵՐ ԶԱՅԱՍԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

XIX դ. ճշշեին գիտական միտքը եւ բարոյագէտ ու հոգեբանորեն ընկճեին արվեստագետներին, ապա մարդկությունը, անշուշտ, մեծագույն կորուստ կունենար: Մենք՝ հայերս, հաճախ ենք քննադատում Եվրոպայի՝ վկայակոչելով այնտեղ առկա մի քանի արաւովոր երեւոյթները, բայց մոռանում ենք մատնաշէլ այն լավ ու դրականը, որ եղել են եւ կան այդ տարածաշրջանում: Մի պահ հիշենք Վերածնության դարաշրջանի Եվրոպան. Եվրոպացի ազգականները եւ մեծահարուստները մեծ ակնածանքով եւ անհատույց հովանավորում էին թե՛ գիտնականներին եւ թե՛ արվեստագետներին: Ակնհայտ էր, որ այդ սելենասները ոչ մի շահ չէին ակնկալում իրենց հովանավորւոյալներին, քանզի միակ բանը, ինչ այդ տաղանդավոր եւ հանճարեղ մարդիկ կարող էին տալ, լոկ իրենց արվեստի գործերն էին եւ գիտական հայտնագործությունները: Ասվածից հետեւն էլ թույլ տանք մի քանի դարեր առաջ ապրած Եվրոպացի մեծահարուստներն ու ազնվականներն այնքան էին գաղափարապէս հասունացել, որ գիտակցել էին բարձր մշակույթի եւ գիտության կարեւորությունը մարդկության համար: Որքան էլ տարօրինակ թվա, Միացյալ Նահանգներում վերաբերմունքը ֆուկուսային գիտության եւ մշակույթի հանդէպ այնքան էլ բարեհաճ չէր: Չուր չէ, որ ասում են, թե Ամերիկայի չոր պարագմատիզմի երկիր է, որտեղ վե՛ն մշակույթը երկրորդ

պլանի վրա է, իսկ գիտությունն ամերիկացիներին հետաքրքրում է միայն այն ժամանակ, եթե այն զուտ գործնական է եւ կարող է կարճ ժամանակում շահույթ բերել: Բայց եւ այնպէս, Նույնիսկ Միացյալ Նահանգներում XX դ. երկրորդ կեսում եւ XXI դ. վերաբերմունքը հոգեւոր ոլորտի նկատմամբ փոքր-ինչ փոխվեց դեպի լավ: Սրա ապացույցն այն է, որ որոշ գրողներ, իրատարակելով ընդամենը մեկ հաջողված գրական երկ (ինչպէս իրենք՝ ամերիկացիներն են ասում՝ «բեքստեր»), հաշված օրերի կամ շաբաթների ընթացքում համաշխարհային համբավ են ձեռք բերել, ավելին՝ որոշակի նյութական կարողության տեր են դարձել: Բերենք մի քանի օրինակ. Ստեֆան Մայերի «Մթնշաղ» վիպաշարը, Նիկոլաս Սիմարթի «Լոթատեր» գրվածքը, Դեն Բրաւսի «Դա Վինչիի ծածկագիրը» վեպը եւ այլն: Շարունակելով թեման՝ նշենք, որ այդ Նույն պարագմատիկ Ամերիկայում հատորներով գրականագիտական գրքեր են հրատարակվում, որոնք օրելի տիվորեն ոչ մի ուրը ֆինանսական շահույթ բերել չեն կարող: Փաստորեն՝ Նույնիսկ պրագմատիկ ամերիկացիները հասկացել են, որ չի կարելի ամեն ինչ չափել փողով, եւ որ հոգեւոր ոլորտը պետք է հովանավորվի, անկախ այն բանից՝ դա ֆինանսական շահույթ բերո՞ւմ է, թե՛ ոչ: Այստեղ շատերն անկասկած կանեն, որ ԱՄՆ-ը, ի տարբերություն Հայաստանի նման երկրների, մեծ ու

հարուստ երկիր է եւ կարող է իրեն թույլ տալ հովանավորել ֆուկուսային գիտությունն ու մշակույթը: Սակայն եթե մենք՝ հայերս, ասվածը մեզ համար արդարացում դարձնենք եւ քայլեր չձեռնարկենք գիտությունն ու մշակույթը խրախուսելու ուղղությամբ, ապա շուտով մենք կկորցնենք մեր երեք հազար տարվա քաղաքակրթությունը, որով մենք հաճախ հպարտանում ենք: Այսպիսով մենք կհավասարվենք արեւելյան որոշ հետամնաց ազգերին եւ աֆրիկյան ժողովուրդներին: Մի՞թե մեր պետական վերահսկվող եւ հասարակությունը սրան են ձգտում: Ինչե՛ն, դիտելով արդի կյանքը՝ ակամայից մտածում ես, որ մեր պետության ու հասարակությանը իրականում պետք չէն ոչ Գիտությունների ազգային ակադեմիան, ոչ գրադարաններ, ոչ պետական թատրոնը, ոչ ֆիլիարմոնիան եւ ոչ էլ թանգարաններ: Փաստորեն՝ ստացվում է, որ համեմատաբար երիտասարդ քաղաքակրթություն ունեցող Հյուսիսային եւ Կենտրոնական Եվրոպայի երկրներում եւ լոկ 238 տարվա պատմություն ունեցող ԱՄՆ-ում գիտական ու մշակութային աշխարհներն ավելի պահանջված են եւ գնահատված, քան երեք հազար տարվա քաղաքակրթություն ներկայացնող Հայաստանում: Ասվածից հետեւն էլ, որ մեր ազգը վերջին շրջանում հոգեպէս սնանկացել է, եթե չասենք՝ դեգրադացվել: Եթե մենք օր առաջ չգիտակցենք, որ սիսակ ուղու վրա ենք եւ չարժեւորել հոգեւոր կյանքը, ապա մենք կստանանք ամերիկացիների նմանակները, Մոգամբիկ, Չամբայի կամ էլ Եթովպիայի բնակիչներին: Եթե մեր պետության եւ հասարակության մեծամասնության ցանկությունն սա է, թող այսպէս էլ լինի: Եվ որքան էլ մի քանի տասնակի հայ մտավորական ջանա համուրդել հայ ժողովրդին, որ իր ներկայիս մտածելակերպը սիսակ է ու կործանարար, դժվար թե՛ այդ իրողությունը հասնեն իրենց նպատակակետին:

Տիգրան ՄԱՆՈՒՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. թեկնածու

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

Սկիզբ՝ էջ 3

Այս մոտեցումը Հայոց ցեղասպանության եւ առհասարակ ամեն տեսակի բռնության դատապարտման նոր լեզվամտածողության ստեղծմանն է ուղղված, որի կարիքն այնքան սուր ձեռով զգացվում է այսօրվա մշակութային, որտեղ գերիշխում են վախն ու անորոշությունը, քանզի չկա ճշմարտություն, այլ կան ճշմարտություններ, ինչպէս Ալբեր Զաւուն է նկատում:

Նկարիչը տուրք չի տվել ականդական մտածողությանը, այստեղ չեն կիրառված այնպիսի տեսարաններ, որոնք ուղղակի կներկայացնեին ճոճի պատկերներ, կամ չենք հանդիպում կրոնական խորհրդանշանների, որոնք կբացահայտեին նկարի բովանդակությունը:

վանդակությունը, եւ շէշտը դրել է ոչ թե իրողության արտաքին կողմի վրա, այլ մետաֆիզիկականի՝ իր համար գերակա նպատակ դարձնելով ստեղծել այն միջավայրը, որը հնարավորություն է տալիս անմիջական հաղորդակցության մեջ մտնելու պատմության հետ, ապրելու այն, դառնալու նրա մի մասը: Այս նկատի ունեւ հետցդապակության սերնդի գրող Կոստան Չալոյանը, երբ ասում էր. «Պատմությունը գիշեր է, այլ ոգու պատմություն»:

Գ. Եղիազարյանի կտավի գեղարվեստական արժեքն իր պարզության մեջ է, այն Հայոց ցեղասպանության թեմայով ստեղծված առաջին սրբապատկերը կարելի է համարել, որը կերպարների եւ գույների համադրությամբ՝ նոր ավանդույթների ձեւավորման սկիզբն է ազդարարում համաշխարհային սրբապատկերային մտածողության մեջ:

Իբրեւ ամփոփում՝ նշենք, որ հեղինակի կտավը մեզ հիշեցնում է Նշանավոր գրող Ռիչարդ Բախի «Ջոնաթան Լիվինգսթոն ճայը» վիպակի փիլիսոփայությունը. ինչպէս Լիվինգսթոն ճայն էր յուրաքանչյուր նոր երկինք հայտնաբերելուց հետո հասկանում, որ կա որանից վեր մի այլ երկինք, եւ ծնում դրան, այնպէս էլ Գեալի կտավն ամեն անգամ նայելիս նոր երկինք է բացահայտվում դիտողի համար: Նկարիչը կարողացել է ապահովել այն ներքին ձգողականությունը, որը հետ կերպարանալու ցանկություն է առաջացնում նայողի մոտ, նոր երկինք հայտնաբերելու ձգտում:

Գեորգ Եպս ՄԱՐՈՒՅԱՆ
Վերստետսկ Մայր Վրոն
Սոցիալական
հոգեւոր-կրթական բարձրագույն
հաստատությունների,
տեսուչ Գեորգյան հոգեւոր
ճանապարհ

«Իմ հոգին գույգ հենարան ունի՝ Աստված եւ հայրենիք»

Հայ ժողովրդի բազմադարյա պատմության ընթացքում մեկ անգամ չէ, որ հայ հոգեւորականն ապացուցել է իր ազգակները գործունեության անհրաժեշտությունը, հավատի ուժն ու գործությունը: Այսօր իրավիճակը գրեթե չի փոխվել: Սահմանին կանգնած յուրաքանչյուր գիվոր արդեթով է դիմադրում լուսաբացը՝ արդեթով անցկացնում գիշերը՝ գեղն ուսին, հավատը՝ սրտում:

Չինվորական ծառայությունից գրեթե

ոչնչով չի տարբերվում հոգեւոր ծառայությունը: Մի դեպքում ուժը գեղն է, մյուսի դեպքում՝ հավատը: Իսկ երկուսը մեկում՝ կրկնակի ուժ է՝ հզոր ու անապրտելի: Հենց այս առաքելությամբ են այսօր հոգեւորականները գորաւաստելում մատուցում իրենց հոգեւոր ծառայությունը՝ ծառայությունը հայրենիքին, ի դեպ՝ մեծ սիրով ու պարտաւսականութեամբ: Հոգեւոր սպասավորն ամենօրյա աշխատանք է տանում գիվորների հետ՝ ոգեւորում եւ դաստիարակում նրան:

Հունվարի 28-ը զինծառայողների համար կրկնակի տոն էր. Տավիշի մարզի գորաւաստելից մեկում Հայոց բանակի 23-ամյակին նվիրված տոնական զինվորական շքերթից հետո տեղի ունեցան այդ գորաւասի հոգեւոր սպասավոր Սմբատ սրկ. Կանվելյանի հեղինակած «Իմ հոգին գույգ հենարան ունի՝ Աստված եւ հայրենիք» գրքուկի շնորհանդեսը եւ հայրենիքի սահմանների պաշտպանության համար զինծառայողների ծնողների կողմից կազմա-

կերպած մատաղօրինների արարողությունը: Ի դեպ՝ մատաղօրինների արարողությունը կատարվեց գինծառայողների ձեռնով կառուցված մատուռի մոտ:

Միջոցաւորան ընթացքում հեղինակը ներկայացրեց գրքուկի բովանդակությունը՝ նշելով, որ այն ստեղծվել է՝ մերժելու համար այն թյուր կարծիքը, թե Լճիեղը դեմ է եղել քրիստոնեւթանությանը: Հակառակը՝ Լճիեղն այսպէս է բնութագրվում քրիստոնեւթանութեամբ. «...ոգեշուն... եւ հենց այդ էլ պատճառը, որ նրա գիրկը նետուղներէն առաջինը եղավ հայը»: Իսկ առ Աստված ունեցած հավատի մասին հարկավարված մեջբերեց Լճիեղյան տողերը. «Վախը դարարում է, վրասնը տեղի տալիս, մահը մեռնում է՝ հենց որ մարդու որդին իր գիտակցության ամբողջ գործւթամբ կրկնում է. - Եւ էլ Աստծո որդի եմ»:

Շնորհանդէսի ավարտին Սմբատ սրկ. Կանվելյանը, խրախուսման կարգով, գրքուկը մեկնական օրինակ նվիրեց լավագույն գիվորներին:

Մուշէ ԱՐԱՍԱՐՅԱՆ

ԲԼԱՅԻԼ ԼՈՒԻՍ

Սկիզբը՝ 2014 թ. թիվ 3-6, 8-21, 23-24, 2015 թ. թիվ 1-2

Բրիտանացի հանրահայտ գրող Բլայվ Լուիսի վերոհիշյալ գործը քրիստոնեական թեմաներով երգիծական մի ստեղծագործություն է, որ ներկայացնում է հառնակիչ կոչվող դեպի Լազարի կողմից նրա գարմիկ Օշկոյի: «Խառնակիչ Լազարի» ստեղծագործությունը՝ որպես առանձին գիրք, առաջին անգամ հրատարակվել է 1942 թվականին:

Իմ

Մի սիրելի Օշկոյի, եղևում է՝ դու հիմա օգտակար շատ քիչ բան ես անում: Խնամարկյալիդ «սերը» գործածելը՝ նրա միտքը թշնամուց շեղելու համար, իհարկե, լավ է, բայց դու դա շատ վատ ես գործածում, եթե ասում ես, որ նրա չեղված ու ցրված մորի խնդիրը այժմ դարձել է նրա արդթի հիմնական առարկաներից մեկը: Սա նշանակում է՝ դու շատ ես ծախողել: Երբ այս կամ մեկ այլ բան շեղում է նրա միտքը, դու պետք է քաջալերես նրան, որ դա իրենից հեռացնի միայն կամքի ուժով և ջանա շարունակել սովորական արդթն այնպես, ասես ոչինչ չի պատահել: Բավական է՝ նա մտքի շեղումն ընդունի որպես իր ներկա խնդիր ես այն տարածի թշնամու առաջ՝ դարձնելով դա իր արդթների եւ ջանքերի հիմնական առարկան, դու բարիք գործելու փոխարեն վնաս գործած կլինես: Այն ամենը (ուղիսիսկ մեղքը), ինչն արդյունքում մարդուն մտքեցնում է թշնամուն, վերջում մեր դեմ է գործելու:

Խստուսամարից Լուիսը է վիճել հետեյալ ռազմավարությունը: Դիմա, երբ նա սիրահարված է, երկրային երջանկության մի տոր գաղափար է ծագել նրա մտքում, հետեաբար նաեւ՝ մի տոր արտակարգ իրադրություն նրա զուտ արդաչանական արդթներում՝ այս պատերազմի եւ Լազարիայի բաների մասին: Այժմ ժամանակն է, որ այդպիսի արդթի դեմ մտավոր դժվարություններ ստեղծես: Կեղծ հոգեւոր վիճակը միշտ պետք է քաջալերվի: Այն լացյալ պաշտպանության հողի վրա, թե՛ «Խառնաբանումս ու Լազարի հետ հաղորդակցությունն են ճշմարիտ արդթը», մարդիկ կարող են հաճախ խոտորեցվել դեպի ուղիղակի անհաղաճություն թշնամուն, ուր, իր սովորա-

ԽԱՌՆԱԿՉԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

կան տափակ, հասարակ ու անհետաքրքիր եղանակով, վճռականորեն թեյադրել է նրանց արդթել իրենց ամենօրյա հացի եւ իրենց հիվանդների բժշկության համար: Դու իհարկե կթաքցնես խնամարկյալիցդ այն փաստը, որ ամենօրյա հացի համար կատարվող արդթը, «հոգեւոր խնամուղի» մեկնաբանվելու դեպքում, իրականում Լուիսյան աղայական «անմշակ» բնույթ ունի, որքան եթե որեւէ այլ խնամուղի մեկնաբանվեր:

Բայց քանի որ խնամարկյալը համաձայնություն է կնքել հնազանդության ստապիեի սովորության հետ, նա հավանաբար կշարունակի այսպիսի «անմշակ» արդթները, ինչ էլ որ դու անես: Սակայն դու նրան կարող ես անհանգստացնել այն հետպակող կասկածով, թե այդպես արդթելն անստույգություն է եւ ոչ մի դրական արդյունք չի տալու: Մի՛ մոռացիր գործածել «ցանկացած դեպքում հաղթողը ես եմ լինելու» փաստարկը: Եթե չկատարվի այն, ինչի համար նա արդթում է, դա ես մեկ ապացույց կլինի, որ աղայական բնույթի արդթները չեն գործում: Իսկ եթե կատարվի, նա անշուշտ կկարողանա տեսնել այն ֆիզիկական պատճառներից մի քանիսը, որոնք հանգեցրին դրան, «հետեաբար դա ամեն դեպքում կկատարվեր», ուստի ընդունված արդթը կդառնա արդթների անարդյունավետության նույնքան լավ ապացույց, որքան մերժվածը:

Լինելով հոգի՝ դու կոժվարանա հասկանալ, թե նա ինչպես կարող է այսպիսի շփոթության մեջ ընկնել: Բայց դու միշտ պիտի հիշես, որ նա ժամանակը դիտում է որպես վերջնական իրականություն: Նա ենթադրում է, թե թշնամին, իր պես, որոշ բաներ ներկայում է տեսնում, որոշ բաներ անցյալից հիշում է ուրիշներ էլ, սպալալում սպասում, կամ էլ, եթե նա համոզված է, որ թշնամին այդպես չի տեսնում իրերը, միեւնոյն է, իր սրտի խորքում համարում է սա թշնամու ընկալման ձեւի իր յուրահատկություն: Նա իսկապես չի կարծում (թեւեւ կասի, թե կարծում է), թե իրեն այնպիսին են, ինչպիսին դրանք տեսնում է թշնամին: Եթե դու ջանաիր նրան բացատրել, որ մարդկանց արդթներն այսօր այն անթիվ կորդիկաներից մեկն են, որով թշնամին ներդաշնակեցնում է վաղվա եղանակը, նա կպատասխաներ, որ այդ դեպքում, ուրեմն, թշնամին միշտ գիտեր, որ մարդիկ պատրաստվում էին այդ արդթներին անել, եւ եթե այդպես է, նրանց ազատորեն չեն արդթել, այլ կանխորոշված էր նրանց այդպես վարվելը: Եվ նա կարելիացնել, որ տվյալ օրվա եղանակը կարող է ըստ իր պատճառների հետ տարվել մինչեւ նյութի ստեղծման հենց սկիզբը, այնպես որ ամեն ինչ՝ թե՛ մարդկային, թե՛ նյութական, տրվել է ամենասկզբից: Մեզ համար իհարկե պարզ է, թե նա ինչ է ասելու, որ որոշալի եղանակ որոշալի արդթներն հարմարեցնելը ամբողջ հոգեւոր տիեզերքն ամբողջ մարմնական տիեզերքին հարմարեցնելու համընդհանուր խնդիր արտաքին կողմն է (նրա ընկալման ժամանակավոր վիճակի ինչ-որ պահին): Իր արարչությունն ամբողջության մեջ գործում է տարածության եւ ժամանակի ամեն պահի կամ, ավելի ճիշտ, մարդկանց գիտակցության կերպով նրանց ստի-

պում է առնչվել ամբողջական, հետեւողական արարչական գործողության հետ՝ որպես հաջորդական դեպքերի շարք: Թե ինչու է այդ արարչական գործողությունը տեղ թողնում նրանց ազատ կամքին, խնդիրների խնդիրն է, «սիրո» մասին թշնամու անհեթեթության հետեւում թաքնված գաղտնիքը: Թե դա ինչպես է կատարվում, խնդիր չէ բնավ. որովհետեւ թշնամին չի կանխատեսում մարդկանց ազատ գործողություններն ի նպաստ ապագայի, այլ տեսնում է, որ նրանց դա անում են իր անսահման կյանքի մեջ: Եվ, պարզ է, որ մարդուն մի բան անելիս տեսնելը նույնը չէ, ինչ նրան ինչ-որ բան անել տալը:

Կարող են մեզ պատասխանել, թե որոշ մարդ գործեր, ովքեր քիչը խթանում են ո՛չ իրենց գործերի մեջ, հատկապես Բոնեիտը, այս գաղտնիքը դուրս են հանել (Ակարկ Ե-2 դր. հոռետացի փիլիսոփա Բոնեիտի «Փիլիսոփայության միլիթարությունը» գրքի Ե մասին - Թրգմ.): Բայց այս մտավոր կլիմայում, որը մեք վերջապես կարողացել ենք ստեղծել ամբողջ Արեւմտյան Եվրոպայում, դու դա մասին մտահոգվելու կարիք չունես: Միայն կրթվածներն են կարողում հին գրքերը, իսկ մեք այնպես ենք արել, որ կրթվածները բոլոր մարդկանց մեջ ամենաքիչ հնաբանությունն ունենան այդ գրքերը կարգալու միջոցով խնամություն ձեռք բերելու: Մենք սրան հասել ենք մարդկանց մեջ ներշնչելով «պատմական տեսանկյուն»-ը: Եթե կարճ ներկայացնեմ, պատմական տեսանկյունը նշանակում է, որ երբ մի կրթված մարդ հանդիպում է մի հին հեղինակի գործում եղած որեւէ պնդման, երբեք չի հարցնում. «Արդյո՞ք սա ճիշտ է»: Փոխարենը հարցնում է, թե ո՛վ է ազդեցություն գործել այդ հին հեղինակի վրա եւ որքանով է այդ պնդումը համապատասխանում նրան, ինչ նա ասել է այլ երկրում, այդ հեղինակի զարգացման կամ ընդհանրապես մոնոպատմության ո՞ր փուլն է դա ներկայացնում, ինչպե՞ս է դա ազդել հետագա հեղինակների վրա, որքա՞ն հաճախ են նրան սխալ հասկացել (հատկապես այս կրթված մարդու գործը ընկերները), վերջին տասը տարիների ընթացքում այդ երկն ինչպիսի՞ ընդհանուր քննադատության է ենթարկվել, եւ ո՞րն է այս «խարցի վերաբերյալ ներկա դրությունը»: Համարել, թե հին հեղինակը գիտելիքի հնաբանի արդյունք է՝ անկախելով, թե այն, ինչ նա ասում է, հավանաբար կարող է փոխել մարդու մտքերը կամ վարքը, սա մերժվում է որպես ծայրագույն պարզամտություն: Եվ քանի որ մենք չենք կարող շարունակ խաբել ամբողջ մարդկային ցեղին, խիստ կարեւոր է յուրաքանչյուր սերունդ կտրել մնացած բոլորը, որովհետեւ ուր սովորելն ազատ տուրքառություն է ստեղծում սերունդների միջեւ, այնտեղ միշտ վտանգ կա, որ մեկին հատուկ սխալները կարող են շուկվել մյուսին հատուկ ճշմարտություններով: Բայց գոհություն է իմ Պորը եւ Պատմական տեսանկյուն, մեծ գիտականներն այսօր այնքան քիչ են սնվում անցյալից, որքան ամենատեղե մեխանիկը, ով Կոստահ է, որ «պատմությունն ապուշություն» է:

Զո սիրառատ քեզի՝

ԽԱՌՆԱԿՉԻ

Շարունակելի

Մկալերենից թարգմանությունը՝ Մ. Ս. Դ.

Տրասարակվել է

Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնում (2015 թ.)

ԳԱՐԵՒՆ ՏԱՐԿՅԱՆ

ՄԱՐԿԻՏՈՆՍԿԻ
ՍՈՅՈՐ
ՈՒ
ԱՐՄԵՆԻԱՆԱԿԱՆ
ՇԵՐԿՈՒՄ

ՔԵՐՈՐՈՍՏՈՒՄՈՒՄ ՍՐ. ԳԵՄԱԼՅԱՆ - 2014

Ս. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ճարդագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Յայր Կաթողիկոսի օրինությամբ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հրատարակչական բաժինը լույս է ընծայել երջանակահիշատակ Գարեգին Ա Ամենայն Յայր Կաթողիկոսի «Քաղկեդոնի ժողովն ու Յայ Եկեղեցին» մենագրության ռուսերեն թարգմանությունը՝ կատարված է Կ. Կարգաչյանի կողմից, եւ Ս. Արեւշատյանի եւ Կ. Միրումյանի պատրաստած «Յայ միջնադարյան փիլիսոփայություն» ձեռնարկը:

Գարեգին Ա Յայրապետի «Քաղկեդոնի ժողովն ու Յայ Եկեղեցին» ատվածաբանական կարեւորագույն ուսումնասիրությունը Քաղկեդոնի ժողովի (451 թ.) եւ հայկական ավանդության հետազոտության, պատմաատվածաբանական վերլուծության անդրախի փորձերից է և շահեկան է հատկապես պատմական ու արդյունաբերական համակողմանի քննության ու վերլուծության, ինչպես նաեւ քաղաքական, եկեղեցական ու աստվածաբանական փաստերի համակարգվածության տեսանկյունից:

«Յայ միջնադարյան փիլիսոփայություն» ձեռնարկն ստեղծվել է հեղինակների «Յայր փիլիսոփայության պատմություն» աշխատության հիման վրա: Այստեղ փաստական հարուստ նյութի գիտատեսական եւ պատմաատվածաբանական համակարգային վերլուծության են ընդհանրացման համատեղատու մեթոդաբանական նոր հայեցակարգի լույսի ներքո ներկայացված է հին եւ վաղ միջնադարյան հայր փիլիսոփայությունը: Այս ուսումնասիրված ձեռնարկի հրատարակությունը կվիրված է Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի հիմնադրման 140-ամյակին:

Գրքերը տպագրվել են մեկնաստությամբ՝ «Մարգիս Գաբրիելյան» հիմնադրամի:

Լրատվական կայքը՝

ՄԱՅՐ ԱԹՐՈՒ ՍՈՐԻ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ՏԵԼԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ

ԱՄԵՆԱԿՆ ԶԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՄԵՆԱԿՆ ԶԱՅՈՑ ԶՈՐԱԿԱՐԻ ԱՄԱՒՆ

Սկիզբը՝ էջ 6
Եվ ճշմարիտ ու իրավացի է բանաստեղծուհու այն դիտարկումը, թե մենք երազված էինք նրան դիմավորել նոր, գործող, ծաղկուն ու երջանիկ Յայաստանով, առողջ, հպարտ, բարեկեցիկ ժողովուրդով, «որություն» բառն իսպառ մոռացած կարմրաթուշ, ծիծաղկուն երեխաներով:

Սակայն այդպես չեղավ, այդպես էլ...
Ուստի, այդ պատճառով է, որ բանաստեղծուհին մեղմորեն շշուղում է. «Ների՛ր, Չորավար, որ այդպես չեղավ, այդպես չէ: Ների՛ր, որ այսօր տխուր է Յայաստանը, տխուր է քո ժողովուրդը, բեկված,

շփոթաբար, քանզի երկրի դեպի կանգնած այրերից ոչ բոլորը մտապահեցին քո խոսքերը. «Երբ իրկունը գլուխներդ բարձրին դնեք, որ քնանաք, մի քիչ մտածեք ձեր ազգի մասին... Աշխատեցեք, որ ապագա սերունդին ես ապագա պատմությունը լավ բան տաք ե ոչ թե անեծք»... Ների՛ր, նրանց էլ ների՛ր, Չորավար»:

Բանաստեղծուհին ցավով ու բողոքով այսպես, այս տոհմերով է դիմում հայոց Չորավարին. «Ների՛ր, որ ցտանք, մեզ թողեցին գտնել այն բարձունքը, այն միակ, միայն քեզ պատկանող ու քեզ արժանի սրբատեղին, ուր պիտի ամ-

փովվեր քո՝ Մեծ թափառակալի հոգևատարն մարմնով... Թեկուգե՛լ այդպես չեղավ, չգտնվեց այն միակ սրբազան բարձունքը, այնուամենայնիվ, Չորավարի վերադարձը հայրենիք ընկալվեց ու ընդունվեց որպես ազգային ու համազգային կարեւորություն բացառիկ մի իրադարձություն:

Ողջ հայությունն ու հայ ժողովուրդը Չորավար Անդրանիկին հոգեկան վերին աստիճանի պաշտով, պատվով ու վերադարձը ընդունել են ճանապարհից դեպի Եռաբլուրի բարձունքը:

Անդրանիկը միշտ ներկա է եղել մեր ժողովրդի երեկվա եւ

այսօրվա պատմական երթում եւ այդպես կլինի առիավետ: Ժողովուրդն ու իր մեծ Չորավարն անբաժան են միմյանցից: Թերեւս հենց այս տրամաբանությամբ են հրամայակալուն բանաստեղծուհին ամփոփիչ տույն միտքն է արձանագործում. «Բայց դու լավ գիտես, Չորավար, որ քեզ հետ է քո ժողովուրդը, որն ինչքան էլ դառնացած ու թեաքել, իր հոգում քեզ համար պահած մի մաքուր անկյուն ունի, մի մաքուր երկինք, որտեղ դու՝ մշտապես իրեն արժի՛կ սավառնել ու սավառնելու ես լեռ ու ծայր...»:

Սրմեն ԿԱՐԿԵՏՅԱՆ
Պատմական գիտ. թեկնածու

ԲՐԻՍՏՈՆԻԱՆ ԴԱՅԱՍԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադրվել է

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Պատարակիչ՝

«Զրիստոնյա Յայաստան» թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝

Աստուկ Ստամբուլյան
Գրանցման վկայական՝ 624

Խմբագրության հասցեն՝
Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի

Ֆեռալիստ՝ 517197

Էլ. փոստ՝ qsh@etchmidzin.am
astgh@etchmidzin@gmail.com

web կայք՝
kh-tert.livejournal.com

krishayas.wordpress.com
Ստոր. տպագր. 18.2.2015 թ.

Տպագրանակ՝ 2100
Գինը՝ 50 դրամ